

Sissi Nevalainen

Yksin saapuneiden naisten kokemukset vastaanottokeskuksessa elämisestä ja sen tarjoamista palveluista

Opinnäytetyö
Sosionomi

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Sissi Nevalainen	Sosionomi (AMK)	Joulukuu 2017
Opinnäytetyön nimi		50 sivua 1 liitesivu
Yksin saapuneiden naisten kokemukset vastaanottokeskussa elämisestä ja sen tarjoamista palveluista		
Toimeksiantaja		
Joutsenon vastaanottokeskus		
Ohjaaja		
Kati Vapalahti		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää yksin saapuneiden naisten kokemuksia siitä, kuinka he kokevat vastaanottokeskuksessa elämisen ja sen tarjoamat palvelut. Tavoitteena oli kuvata vastaanottokeskusta elinympäristönä haastateltujen naisten kokemusten pohjalta ja tuoda naisten omaa ääntä kuuluviin. Yhteistyökumppaninani toimi Joutsenon vastaanottokeskus ja siellä toiminut Hapke 3 -hanke. Hankeen tavoitteena on kehittää vastaanottojärjestelmää vastaamaan nykyistä paremmin yksin saapuneiden naisten sekä heidän lastensa erityistarpeita.</p> <p>Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena. Aineisto koostui viidestä englanninkielisestä teemahaastattelusta ja se analysoitiin teemoitellen. Haastatteluissa käytetty kieli ei ollut kenenkään haastateltavan äidinkieli. Haastatellut olivat eri-ikäisiä, turvapaikkaprosessinsa eri vaiheissa olevia yksin saapuneita naisia. Kahdella haastatellulla naisella oli lapsi. Haastatteluteemat käsittelivät vastaanottokeskuksen tarjoamia lakisääteisiä palveluja sekä naisten elämää ja vapaa-ajanviettoa yleisesti.</p> <p>Tutkimustuloksissa ilmeni, että haastatellut olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä vastaanottokeskuksen tarjoamiin palveluihin. Kritiikki kohdistui pääasiassa vastaanottokeskuksen syrjäiseksi koettuun sijaintiin ja vähäiseen vapaa-ajantoimintaan. Aineistosta nousi keskeisimpänä esiin kaksi teemaa, joita kaikki haastatellut käsittelivät omasta näkökulmastaan käsin. Ensimmäinen esiin noussut teema oli vastaanottokeskuksen asiakkaiden keskuudessa vallitseva masennuksen ja passiivisuuden ilmapiiri, joka vaikuttaa vahvasti myös muihin asiakkaisiin. Toisessa teemassa naiset käsittelivät yksinhuoltajuuden ja äitiyden haasteita vastaanottokeskuksessa.</p> <p>Tutkimus tuotti tietoa haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden elämästä vastaanottokeskuksessa ja siitä, millaisia haasteita he kohtaavat. Tulokseni hyödyttävät yhteistyötahojani eli Joutsenon vastaanottokeskusta ja Hapke 3 -hanketta, haavoittuvassa asemassa olevien naisten kanssa työskenteleviä ja muita aiheesta kiinnostuneita lisäämällä heidän tietouttaan aiheesta.</p>		
Asiasanat		
turvapaikanhakija, turvapaikanhakijanainen, vastaanottokeskus, kokemus		

Author	Degree	Time
Sissi Nevalainen	Bachelor of Social Services	December 2017
Thesis title How women who arrived on their own experience living at a Reception Centre and the services it provides		50 pages 1 page of appendices
Commissioned by Joutseno Reception Centre		
Supervisor Kati Vapalahti		
Abstract <p>The objective of the thesis was to find out how women who arrived on their own experience living at a reception centre and the services it provides. The aim of the study was to describe the reception centre as a living environment based on the women's experiences and bring out their voices. Joutseno Reception Centre and Hapke 3 -project were my commissioners. Hapke 3 -project develops the reception system to respond better to the special needs of the women who arrived on their own and with their children.</p> <p>The thesis was based on qualitative research methods. The data was collected by five semi-structured interviews made in English. The interviewees did not speak English as their native language.</p> <p>The themes in the interviews were based on the legal services provided at the reception centre. To make the study more versatile, the themes were also based on the women's life and way of spending time. The data was analyzed by theme analysis. The interviewed women were of different ages and at different stages of their asylum investigation. Two of the women were mothers.</p> <p>The results showed that the interviewed women were rather satisfied with the services that the reception centre provides. Most of the critique was focused on the location of the centre and lack of free time activities. There were two themes which came out strong in the material. The first theme was about depression and passivity among the reception centre clients. The women felt that this kind of atmosphere affected the other clients a lot. The second theme was based on the challenges the mothers face at the reception centre and what it is like to be a single mother. The study produced information on the life of women who arrived on their own and the challenges they face during their life in a reception centre. The results of the thesis will benefit the commissioners, people working with vulnerable asylum seekers and everyone else interested in the subject.</p>		
Keywords asylum seeker, asylum seeking women, reception centre, experience		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	VASTAANOTTOTOIMINTA.....	8
2.1	Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet.....	8
2.2	Turvapaikkaprosessi.....	9
3	TURVAPAIKANHAKIJA KOKIJANA	10
3.1	Kokemus tutkimuskohteena.....	10
3.2	Maahanmuuton mentaalinen prosessi	12
3.3	Nainen turvapaikanhakijana.....	15
4	VASTAANOTTOKESKUSTOIMINTA	17
4.1	Turvapaikanhakijan oikeudet Suomessa	17
4.2	Joutsenon vastaanottokeskus.....	18
4.3	Hapke 3 -hanke	20
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	22
5.1	Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä	22
5.2	Kulttuurit haastattelutilanteessa	23
5.3	Haastattelujen toteutus	24
5.4	Analyysi teemoittelu-menetelmällä	26
6	TULOKSET.....	28
6.1	Vastaanottokeskuksen palvelut	28
6.2	Psyykinen hyvinvointi.....	31
6.3	Asuminen ja vapaa-aika	33
6.4	Naisena vastaanottokeskuksessa.....	35
6.5	Haasteelliset kokemukset	38
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
8	EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	43
	LÄHTEET.....	45

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämä opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena on tutkia yksin saapuneiden naisten kokemuksia vastaanottokeskuksessa elämisestä ja sen tarjoamista palveluista. Lähtökohta työlle muodostui ammatillisesta kiinnostuksestani työskennellä erityisesti naispuolisten turvapaikanhakijoiden parissa ja saada heidän äänensä kuuluviin. Suorittaessani harjoittelua syksyllä 2016 Joutsenon vastaanottokeskuksessa, seurasin sen toimintaa ja siellä elävien turvapaikanhakijoiden arkea. Harjoitteluni aikana ohjasin eri-ikäisistä naisista ja tytöistä koostuvaa ryhmää, jossa ryhmän jäsenet toivat esiin muun toiminnan ohessa heidän arkeensa liittyviä epäkohtia. Monelta osin nämä haasteet liittyivät naisena elämiseen vastaanottokeskuksessa. Harjoitteluni ohjaajan kautta pääsin seuraamaan myös Hapke 3 -hankkeen toimintaa. Tämä syvensi ennestään näkemystäni naisten asemasta vastaanottokeskuksessa. Hankkeen tavoitteena on kehittää vastaanottojärjestelmää vastaamaan nykyistä paremmin yksin saapuneiden naisten ja heidän lastensa erityistarpeita. Kuvaan hanketta kattavammin luvussa 4.3. Hanketoiminnan ja naisille ohjaamani ryhmän yhteisvaikutuksesta jäin harjoitteluni jälkeen pohtimaan sitä, miten naiset kokevat vastaanottokeskuksessa elämisen. Halusin tuottaa aiheesta lisää tietoa, ja näin muodostui opinnäytetyöni aihe.

Martikaisen ja Tiilikaisen (2008, 15–16) mukaan naisiin kohdistuvalle tutkimukselle on erityinen perustelu, sillä aiemmassa maahanmuuttotutkimuksessa sukupuolinäkökulmaa ei ole otettu laajasti huomioon. Vaikka Suomen maahanmuuttajista noin puolet on naisia, monet vallitsevista teorioista ja näkökulmista pohjautuvat miesmaahanmuuttajien kokemuksiin. Naisten määrä maahanmuuttajina on kasvanut perheenyhdistämisten, avioliittojen ja paluumuuton ansiosta. Eri maista tulleiden naisten osuus kuitenkin vaihtelee. Naisten tavoittaminen voi olla vaikeampaa, ja tämän vuoksi heitä tulisi erityisesti etsiä ja kuunnella.

Tässä tutkimuksessa keskityin yksin maahan saapuneiden naisten elämäntilanteen tutkimiseen, sillä heidät määritellään vastaanottokeskuksessa erityisen haavoittuvassa asemassa oleviksi. Tästä syystä pidän perusteltuna nimenomaan heidän kokemustensa esiin tuomista. Tutkimuksessa hyödynsin

harjoittelussani saamaani näkemystä ja kokemusta haastatteluihin, jolloin pystyin toteuttamaan haastatteluja asiantuntevammin. Toisaalta harjoitteluni aikana minulle ehti myös muodostua ennako-oletuksia siitä, millaisia vastauksia haastattelut mahdollisesti tuottaisivat. Oletukseni mukailivat pääosin turvapaikanhakijoille tehtyä valtakunnallista asiakaspalautekyselyä (2016b). Sen mukaan palvelut on tuotettu hyvin ja asiakkailta on niistä myönteisiä kokemuksia. Naiset kuitenkin toivovat suunniteltua toimintaa enemmän, työ- ja koulutusmahdollisuudet koetaan puutteellisiksi ja monet ovat tyytymättömiä liikenneyhteyksiin tai majoitustiloihin. (Maahanmuuttovirasto 2016b, 1.) Vastaanottojärjestelmän kehittämiseksi kokonaisuutena tarvitaan tutkittua tietoa sen eri osa-alueista ja siitä, miten toiminnalliset puitteet on järjestetty, sillä kokonaiskuva voidaan luoda vain eri näkökulmien avulla. Vastaanottojärjestelmän valvominen perustuu tavoitteen täyttämiseen, eli siihen, miten toiminnan laatua voidaan parantaa. (Maahanmuuttovirasto s.a. a, 8–14.)

Vaikka työni nostaa esiin hyvin pienen osan siitä, miten vastaanottokeskuksen palvelut koetaan tietyssä asiakasryhmässä, voin sen avulla tuoda esiin eräiden naisten äänen ja heidän kokemuksensa. Tutkimuksen tavoitteena on kuvata sitä, kuinka yksin saapuneet naiset kokevat vastaanottokeskuksessa elämisen ja sen tarjoamat palvelut. Rastas (2009, 84–85) on todennut, että jos tavoite on kuvata elämää vastaanottokeskuksessa, on perusteltua keskittyä vastaanottokeskukseen elinympäristönä, Suomen lainsäädäntöön ja turvapaikanhakijan asemaan, sillä tällöin tutkittavien kulttuuriin perehtyminen tarkoittaa ennen kaikkea pakolaisuuden kysymyksiin perehtymistä. Tämän opinnäytetyön teoreettinen viitekehys keskittyy siis ennen kaikkea turvapaikanhakijana Suomeen yksin tulleen asemaan vastaanottokeskuksessa sekä naisten kokemuksiin mahdollisesti vaikuttaviin tekijöihin.

2 VASTAANOTTOTOIMINTA

Vastaanottotoiminta on moniammatillista, eri viranomaisten kesken tapahtuvaa toimintaa, jossa noudatetaan vastaanottolain lisäksi sosiaali- ja terveysalan lainsäädäntöä. (Sisäministeriö 2015, 13.) Turvapaikanhakijoiden vastaanotto muodostuu vastaanottokeskusten ja niiden järjestämien palvelujen kokonaisuudesta. Vastaanottokeskus, jonka asiakkaaksi turvapaikanhakija on rekisteröity, vastaa hänen vastaanottopalveluidensa tuottamisesta. Näiden palveluiden tarkoituksena on taata turvapaikanhakijan toimeentulo ja hyvinvointi. (Maahanmuuttovirasto s.a. a, 4.)

2.1 Maahanmuuttoon liittyvät käsitteet

Turvapaikanhakijoihin liittyvien määritelmien käyttö on ongelmallista Suomessa. Aiheeseen liittyvät käsitteet ovat sekoittuneet mediassa ja arkikielessä. Myös eri toimijat, kuten viranomaiset, käyttävät nimikkeitä eri tavoin. Väärät luulot voivat aiheuttaa epäselvyyksiä, eikä välttämättä ymmärretä mitä eroa on pakolaisella ja turvapaikanhakijalla, tai että kaikki Suomesta oleskeluluvan saaneet hakijat eivät ole pakolaisia. (Jauhiainen 2017, 9.) Tämän vuoksi selvennän turvapaikkaprosessia ja tutkimukseni aiheeseen keskeisesti liittyviä käsitteitä.

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan ketä tahansa vieraaseen valtioon muuttavaa henkilöä. Muuton taustalla oleva syy voi liittyä esimerkiksi perhesuhteisiin, pakolaisuuteen, työhön tai opiskeluun. Käsitteet maahanmuuttaja ja ulkomaalais-taustainen viittaavat eri perustein Suomeen muuttaneisiin henkilöihin. On olemassa myös niin sanottuja toisen sukupolven maahanmuuttajia, eli henkilöitä, jotka ovat syntyneet Suomessa ja joiden toinen tai molemmat vanhemmista ovat muuttaneet Suomeen. (Miettinen s.a; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2017.)

Pakolainen määritellään Geneven sopimuksessa henkilöksi, jolla on perusteltu syy epäillä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rotunsa, mielipiteensä, kansallisuutensa, uskontonsa tai yhteiskuntaluokkansa vuoksi. Pakolaisen tulee oleskella kotimaansa ulkopuolella. Pakolaisten lisäksi on kiintiöpakolaisia. He ovat henkilöitä, joita Suomi ottaa vastaan vuosittaisen pakolaiskiintiönsä mukaisesti ja joille on myönnetty pakolaisstatus jo ennen maahan saapumista.

Myös turvapaikanhakija, joka saa myönteisen turvapaikkapäätöksen saa pakolaisaseman, eli hän on pakolainen. (Jauhiainen 2017, 9–10.)

Turvapaikanhakija on henkilö, joka pyytää suojaa eli turvapaikkaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Suomessa oleskelevalle ulkomaalaiselle annetaan turvapaikka, jos hän ei halua turvautua oman maansa suojeluun ja hänellä on perustellusti aihetta pelätä vainoa koti- tai asuinmaassaan. Vaino voi johtua etnisestä alkuperästä, uskonnosta, kansallisuudesta, yhteiskunnallisesta ryhmästä tai poliittisesta mielipiteestä. Naisia voidaan vainota myös heidän sukupuolensa perusteella, ja tällöin se voidaan huomioida erikseen yhtenä turvapaikkaperusteena. Mikäli edellä mainitut edellytykset eivät täyty, mutta henkilön voidaan uskoa joutuvan kärsimään vakavaa haittaa, kuten kuolemanrangaistuksen, kidutusta tai mielivaltaista väkivaltaa koti- tai asuinmaahansa palatessa, on hänellä oikeus saada oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella. Turvapaikkaa tai toissijaista suojelua ei myönnetä, jos on perustellusti syytä epäillä ulkomaalaisen tehneen sotarikoksen, rikoksen rauhaa tai ihmiskuntaa vastaan, törkeän rikoksen ennen Suomeen pakolaisena saapumista tai YK:n periaatteiden ja tarkoituksien vastaisen teon. Vaikka henkilöä ei saa palauttaa tai karkottaa maahan, jossa hänen henkensä on uhattu tai häntä vainotaan, ei hänellä ole ehdotonta oikeutta turvapaikkaan. (Kuosma 2016, 20–23; Suoranta 2011, 13; Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301.)

2.2 Turvapaikkaprosessi

Euroopan Unionin yhteisen turvapaikkajärjestelmän tavoitteena on taata sama suojelun ja vastaanoton taso riippumatta siitä, mistä jäsenmaasta henkilö hakee turvaa. Lain soveltamisessa voi kuitenkin olla eroja yhdenmukaisuuteen pyrkimisestä huolimatta, sillä eri jäsenmaiden viranomaiset voivat tulkita direktiivejä eri tavoin. Kaikkiaan maahanmuuttojuridiikka on kaksijakoista, sillä se pyrkii samaan aikaan sekä takaamaan oikeuksia ja vapauksia, että valvomaan ja toteuttamaan rajoituksia. Vaikka näitä asioita on joskus vaikeaa saavuttaa samanaikaisesti, ne kuvastuvat myös Suomen ulkomaalaislaissa. Lain tulkinnan lähtökohtana tulisi pitää ihmisoikeuksia, eikä oikeuksia tulisi rajoittaa enempää kuin on tarpeellista. Suomessa maahanmuuttoa ohjaa kansallisen lainsäädännön lisäksi myös Suomen solmimat kansainväliset sopimukset.

Kansalliset normit eivät kuitenkaan voi olla ristiriidassa perustuslain kanssa, eivätkä ne voi olla vastoin kansainvälisiä normeja. (Juvonen 2012, 2–9.)

Turvapaikkaprosessi Suomessa sisältää turvapaikkamenettelyn ja turvapaikkapäätöksen. Suomessa turvapaikkaa haetaan joko maahan saavuttaessa rajaviranomaiselta tai maassa oleskeltaessa poliisiviranomaiselta. Vaikka henkilöllä ei olisi vaadittavia matkustusasiakirjoja, on hän hakemuksen jättämisen jälkeen laillisesti maassa ja kuuluu turvapaikkajärjestelmän piiriin. Ensin turvapaikanhakija kutsutaan turvapaikkapuhutteluun, jossa selvitetään henkilöllisyys, matkustusreitti ja maahantulon syy. Hakija majoitetaan vastaanottokeskukseen odottamaan turvapaikkahaastattelua, jonka perusteella tehdään turvapaikkapäätös. Turvapaikkahaastattelun yhteydessä selvitetään, kuuluuko hakija Geneven pakolaissopimuksen piiriin, tarvitseeko hän suojelua muilla perusteilla vai hylätäänkö hänen hakemuksensa. (Gothóni & Siirto 2016, 120–122.)

Maahanmuuttovirasto tutkii myös Dublin-menettelyn, eli onko hakija hakenut turvapaikkaa jostain toisesta EU-maasta. Jos näin on, hakemus voidaan jättää käsittelemättä ja lähettää hakija maahan, josta hän on hakenut ensin turvapaikkaa. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saa turvapaikkapäätökseen tai toissijaiseen suojeluun perustuen. Myönteisen päätöksen jälkeen henkilö saa kuntapaikan ja asunnon. Kielteisen päätöksen saaneen pitää lähteä Suomesta vapaaehtoisesti tai käännytettynä. Käännytetty voi valittaa päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen. Mikäli hallinto-oikeus päätyy toisenlaiseen päätökseen kuin Maahanmuuttovirasto, henkilö saa oleskeluluvan Suomeen. Toisen kielteisen päätöksen saatuaan henkilöllä on oikeus hakea valituslupaa, jolla hän voi valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä. Käännytyspäätöksen saaneet voidaan ottaa käräjäoikeuden päätöksellä säilöön talteen odottamaan, että poliisi saattaa heidät käännytysmaahan. (Gothóni & Siirto 2016, 122–124; Suoranta 2011, 19–20.)

3 TURVAPAIKANHAKIJA KOKIJANA

3.1 Kokemus tutkimuskohteena

On osoittautunut haasteelliseksi määritellä kokemusta käsitteenä. Kykymme kokea asioita on edelleen arvoitus, eikä tilanne ole ratkaistavissa keksimällä

uusia sanoja kuvaamaan kokemista. Kokemuksen yhteydessä tunnistettavia kategorioita ovat esimerkiksi tietoisuus, havainto, intuitio ja tiedostamisen tasot. Mikään niistä ei kuitenkaan vangitse kaikkia kokemuksen puolia, sillä sen ytimen käsittäminen on paljon ongelmallisempaa. Kokeminen ei merkitse vain tunteiden kokemista, sillä myös tietoisuus ajattelustamme on osa kokemusta, oli kokemus selvästi tunteen sävyttämä tai ei. Griffinin (1998) mukaan kukaan muu ei voi täysin ymmärtää kokemuksiamme, sillä kokemuksella tarkoitetaan sisäistä kokemusta omasta itsestämme. Pystymme siis kertomaan vain sen, miltä kokemukset tuntuvat sisällämme. (Broom 2010, 192, 194–195.)

Kun sanotaan, että henkilöllä on kokemusta jostain, puhutaan ajan myötä karttuvasta näkemyksestä asioihin ja valmiudesta hallita käytäntöä. Tällöin kokija on yleensä subjekti eli yksilö. Kokemus on elämäntilanteen ja vuorovaikutuksen muodostama elämyksellinen tila, joka kuvaa oppimisen, kasvamisen ja kulttuuriin sosiaalistumisen prosesseja. Käsite ymmärretään aistimuksina, elämyksinä, tunteina, tunteina ja tunnelmina, jopa koko elämän arvona. Henkilökohtaisella kokemuksella halutaan vaikuttaa kuuliijaan. Tämä voi kuitenkin muuttua ongelmalliseksi, jos tietystä kokemuksesta tehdään kyseenalaistamaton lähtökohta, joka poissulkee siitä poikkeavia kokemuksia. Tiettyjen kokemusten korostaminen ei saisi johtaa toisenlaisten kokemusten kieltämiseen tai hiljentämiseen. Naisten kokemusten tutkimista on painotettu feministisessä tutkimuksessa, vaikka kokemusten monimuotoisuus on joskus jäänyt esimerkiksi poliittisten tarkoitusperien jalkoihin. Toisaalta kokemusten politisoinnin avulla on voitu tuoda esiin myös aiemmin vaiettuja asioita, kuten parisuhdeväkivaltaa tai seksuaalista häirintää. Kokemukset ovat haasteellinen lähtökohta tutkimukselle, sillä niiden autenttisuutta ei mielellään kyseenalaisteta. Se on käsitteenä ideologinen ja yleensä epämääräinen sen määrittelemättömyyden vuoksi. Kokemukset tai olosuhteet eivät kuitenkaan ole pysyviä, vaan ne muotoutuvat omien tulkintojemme, toisten ihmisten ja elinympäristömme vaikutuksesta. (Kajaanin ammattikorkeakoulu s.a; Kotkanvirta 2002,15; Saresma 2010, 59–62.)

Kokemusten ja käsitysten välillä on ongelmallinen suhde. Käsitteellisellä kielellä esitetyt kysymykset ohjaavat helposti haastateltavaa vastaamaan käsitysten ja mielipiteiden tasolla. Käsitykset eivät aina muodostu reflektiossa omien kokemusten kanssa, vaan ne voivat tulla yhteisöistä joissa elämme. Opimme

esimerkiksi sosiaalisesta mediasta tai toisten puheista valmiita määritelmiä sille, miten asiat tulisi tulkita. Jos meiltä kysytään mielipidettämme jostain asiasta, voimme kertoa siitä haastattelijalle eri tavoin, kuin itse koemme. Tämä estää haastattelijaa tavoittamasta haastateltavan kokemusmaailmaa. Kokemusten tutkija voikin joutua vaikeuksiin analyysivaiheessa, jos hänen keräämässään aineistossa puhutaan pääosin yleisiä ajatuksia, esimerkiksi pohdiskellaan tulevaisuutta. Kokemuksista ei välttämättä puhuta yksiselitteisesti ja täsmällisesti, vaan niistä voidaan kertoa esimerkiksi vertauskuvien avulla. (Laine 2015, 40–41.)

Feministisen haastattelukirjallisuuden pääteemat, esimerkiksi naisten arjen merkittävyys, ovat olleet merkityksellisiä yhteiskuntatutkimuksen kentällä, vaikka useat käsitteet, kuten ”nainen” ja ”kokemus” ovat jatkuvan tulkinnan alaisia. On riskinä, että tutkija tuo esiin joidenkin ryhmien todellisuutta ja ajattelua sillä oletuksella, että hän ymmärtää heidän kokemuksiaan. Tällöin tutkija puhuu tutkittavien puolesta. Tätä tapahtuu erityisesti, kun tutkitaan ryhmiä, esimerkiksi maahanmuuttajanaisia, joiden erilaisuutta helposti eksotisoidaan tai alisteista asemaa korostetaan. (Oinas 2004, 210, 223.)

Tässä tutkimuksessa kokemuksella tarkoitetaan henkilön omiin tunteisiin, arkiin tapahtumiin tai niiden tulkintoihin liittyviä kokemuksia. Olen peilannut tuloksissa naisten kokemuksia teoriaa vasten ja tuonut työssä esiin naisten kokemuksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä. Olen tietoisesti vältellyt naisten puolesta puhumista ja ylianalysointia, sillä työni tarkoituksena on tuoda haastateltujen naisten ääni esiin.

3.2 Maahanmuuton mentaalinen prosessi

Maahanmuuttaja on yleiskäsite, jolla viitataan eri syistä ulkomailta muuttaneisiin ihmisiin, joihin lukeutuvat myös pakolaiset ja turvapaikanhakijat (Suomen Tietotoimisto s.a). Jokainen maahanmuuttaja käy läpi prosessin, jonka aikana hän työstää sisäisesti ulkoisten olosuhteiden muutosten vaikutusta häneen. Maahanmuutto voi olla psyykkisesti raskas prosessi, sillä harva osaa etukäteen varautua siihen, miten raskasta sopeutuminen voi olla. (Mielenterveystalo s.a; Suomen Tietotoimisto s.a.) Alla on kuvattu tunteita, jotka tyypillisesti liittyvät maahanmuuton psyykkiseen prosessiin.

Seuraavien kappaleiden tiedot maahanmuuton mentaalista prosessista perustuvat Haavikon ja Bremerin (2009, 10–27) teokseen. Maahanmuutto on psyykinen prosessi, joka johtaa kotoutumiseen ja elämään uudessa maassa. Uuteen kulttuuriin asettuminen on erityisesti turvapaikanhakijoille ja pakolaisille stressaavaa sekä psyykkisesti kivuliasta, sillä pakolaiset ovat joutuneet jättämään kotimaansa ja taustalla voi olla traumaattisia kokemuksia tai vainoa. Usein he jäädyttävät matkan ajaksi tunteensa, sillä olennaisinta on keskittyä hengissä selviämiseen. Turvapaikanhakijat taas joutuvat sietämään epävarmuudessa elämistä, sillä ennen oleskelulupapäätöstä he eivät voi suunnitella tulevaisuutta tai elämäänsä uudessa maassa. Kotoutuessaan henkilö käy läpi yksilöllistä, psyykkistä prosessia, jossa hän työstää ulkoisten muutosten hänelle aiheuttamia sisäisiä vaikutuksia. Prosessiin vaikuttavat tulomaan olosuhteiden ja käytännön asioiden järjestymisen lisäksi useat henkilön omaan taustaan liittyvät asiat, kuten kokemukset, traumat, taustatekijät ja muuton syy. Maahanmuuton psyykkisestä prosessista on hyvä tietää, sillä se voi auttaa ymmärtämään sen aiheuttamia reaktioita. Erityisesti maahanmuuttajien parissa työskentelevien olisi hyvä tunnistaa sen vaikutukset, sillä näin he voivat havainnoida asiakkaan prosessin kulkua ja mahdollisesti ohjata hänet eteenpäin avun piiriin.

Sopeutuminen uuteen maahan on kolmivaiheinen prosessi. Saapumisessa kaikki merkityksellinen ja ihmiselle tuttu on jäänyt taakse ja edessä on tuntematon. Kotimaa on yhä psyykkisesti läsnä ja uudet asiat koetaan vieraina ja pelottavina. Tämä vaihe voi jatkua pitkään, sillä ihminen saattaa jäädä psyykkisesti saapumisvaiheeseen ja tällöin hänen mielensä ja ympäröivä todellisuus eivät kohtaa. Kun tuntemattomaan uskalletaan tutustua, prosessi etenee kohtaamiseen. Siinä uusia asioita havainnoidaan ja uuden ja vanhan maan välillä aletaan huomata konkreettisia eroja. Henkilö voi kokea yksinäisyyttä, vierauden tunteita ja sisäisiä tai ulkoisia ristiriitoja. Tähän vaiheeseen voi liittyä myös henkistä pahoinvointia, sillä henkilökohtaisia valintoja joudutaan käymään läpi. Täytyy harkita, mitä vanhasta kulttuurista halutaan säilyttää ja mitä uuden maan kulttuurista otetaan elämään mukaan. Viimeinen vaihe on taakse katsominen, joka syntyy aktiivisen prosessoinnin tuloksena. Siinä uuden ja vanhan kulttuurin piirteet ovat yhdistyneet henkilön hyväksi kokemalla tavalla ja henkilö kykenee toimimaan täysin uudessa maassaan. On tärkeää muistaa, ettei

prosessi kulje suoraviivaisesti, vaan samoja asioita voidaan pohtia monesti eri tasoilla tietoisuuden syventyessä. Toisinaan prosessi voi myös ottaa askeleen taaksepäin, kuten esimerkiksi kotimaan tapahtumien johdosta.

Ihmiselle on psyykkisesti kuluttavaa opetella uusia selviytymisstrategioita ja miettiä, toimiiko hän uudessa ympäristössään oikein. Maahanmuuton mentaalinen prosessi voi kriisiytyä ja tällöin kriisin ensimmäinen vaihe alkaa usein varsin pienestä tapahtumasta, esimerkiksi väärintulkitusta tilanteesta. Kriisin vaiheet jaetaan sokki-, reaktio- ja korjaamisvaiheeseen sekä uudelleen orientoitumiseen. Siinä missä kriisi yleensä laukeaa äkillisen tapahtuman johdosta, maahanmuuttokriisissä se kehittyy hitaasti ja voi olla ulkopuolisille vaikeaa tunnistaa. Maahan saapuessaan henkilö on usein hyvin myönteinen, hänen odotuksensa ovat korkealla ja uusi kulttuuri näyttäytyy hänelle kiehtovana. Toiveet uutta maata kohtaan voivat olla jopa epärealistisia, ja tulija koittaa vakuuttaa itseään siitä, että lähtö oli oikea valinta. Helpotus ja kiitollisuus voivat olla päällimmäisiä tunteita ja henkilö toivoo pääsevänsä pian kiinni arkeen. Yhteiskunnan kannalta olisi tärkeää tukea maahanmuuttajaa hänen saapuaan maahan, sillä se edesauttaa häntä löytämään paikkansa yhteiskunnasta ja ehkäisee syrjäytymistä.

Jonkin aikaa maassa oleskeltuaan henkilö alkaa nähdä toiveidensa ja mahdollisuuksiensa välillä ristiriitoja. Näiden tunteiden avulla henkilö siirtyy kriisiprosessin toiseen vaiheeseen. Henkilön asenne muuttuu realistisemmaksi ja hänen kotimaansa tuntuu paremmalta kuin uusi maa. Vaiheen päällimmäinen tunne on pettymys ja tulijan mieleen voi nousta jopa kysymys siitä, kannattiko tähän maahan tulla. On tyypillistä käyttää tässä vaiheessa puolustuskeinona regressiota, sillä henkilö ei kykene ilmaisemaan itseään tai hoitamana omia asioitaan. Myös kieltäminen, eristäminen, projektio ja passiivisuus ovat käytettyjä keinoja. Kun henkilö käyttää kieltämistä ja eristämistä suojakeinonaan, hän erottelee vaikeat kokemukset omista tunteistaan. Hän puhuu kokemuksistaan ikään kuin ne olisivat sattuneet jollekin toiselle. Projektiossa henkilö ajattelee, ettei hänen huono olonsa johdu hänestä itsestään, vaan kaikki siirretään uuden maan syyksi. Passiivisuudessa taas henkilö eristäytyy yhteiskunnasta, eikä tee mitään.

Seuraavassa korjaamisvaiheessa uuteen maahan suhtaudutaan myönteisemmin ja sen positiiviset puolet aletaan nähdä. Elämään panostetaan ja uskotaan mahdollisuuteen selviytyä. Vaikka vaiheessa suuntaudutaan uuteen, siihen sisältyy myös suru menetettyjä asioita kohtaan.

Viimeisessä eli uudelleen orientoitumisvaiheessa henkilön elämässä on kaksi kulttuuria läsnä, ja ne koetaan elämää rikastuttavina ja mahdollisuuksia antavina. Henkilö on toipunut kriisistä ja elämä keskittyy arkielämään liittyviin iloihin ja suruihin.

Henkilön traumakokemukset näkyvät prosessissa, sillä ne vaurioittavat ihmisen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista eheyttä. Traumaattiset kokemukset voivat johtaa traumaperäiseen stressireaktioon, jonka oireet haittaavat sopeutumista uuteen maahan. Traumasta muistuttavia tilanteita yritetään välttää, mikä taas vaikeuttaa arkea ja muiden ihmisten kanssa olemista. Käsittelemätön trauma vie voimavaroja, estää prosessin etenemisen sekä aiheuttaa erilaisia fyysisiä ja psyykkisiä oireita. Tällaisen ihmisen tulisi saada tukea arkensa vakkauttamiseen ja kokemustensa psyykkiseen prosessointiin, sillä trauman voi hyväksyä osaksi omaa historiaansa ja sen kanssa voi oppia elämään.

3.3 Nainen turvapaikanhakijana

Lukuisista sopimuksista huolimatta erityisesti naisten oikeuksien toteutumisessa on vakavia puutteita, sillä kulttuuriset ja yhteiskunnalliset käytännöt voivat sallia heille epätasa-arvoista kohtelua, syrjintää ja väkivaltaa heidän sukupuolensa perusteella. Perinteisessä käsityksessä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ei ole pidetty ihmisoikeusongelmana, tietoisuus asiasta on kuitenkin kasvanut viime vuosikymmeninä ja tiedetään, että naisiin kohdistuvaa väkivaltaa esiintyy kaikissa yhteiskunnissa. Väkivallan rajaaminen on vaikeaa, sillä sen muoto vaihtelee, ja se sisältää erilaisia ilmiöitä, kuten henkistä väkivaltaa tai seksuaalista ahdistelua. Naisten oikeuksien yleissopimuksen johdannossa syrjintää pidetään tasa-arvoisten oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamisen periaatteiden loukkauksena. Kyseisen sopimuksen tavoitteena on edistää naisten asemaa naisten ehdoilla, eikä verrata sitä esimerkiksi miesten asemaan. Naisten oikeuksien toteutuminen vaatii oikeussuojan lisäksi aktiivisia toimia, sillä kaikkien maiden lainsäädäntö ei noudata kansainvälisiä ihmisoikeusasia-

kirjoja tai velvoitteita, joihin he ovat sitoutuneet. Naisten asemaa voidaan parantaa useilla keinoilla, kuten huomioimalla lähisuhdeväkivallan ja ihmiskaupan riski. Naisten asemaa parantaessa erityistä huomiota tulisi kiinnittää maahanmuuttajainasiin. (Puhakainen-Mattila 2012, 8–12; Herrlin 1998, 3, 152–153.)

Naisturvapaikanhakijat kohtaavat myös Euroopassa turvapaikanhakumatkansa jokaisessa vaiheessa väkivaltaa, ahdistelua, hyväksikäyttöä sekä seksuaalista häirintää. Amnestyn (2016) haastattelemat naiset kuvasivat oloaan uhatuksi ja turvattomaksi ja lähes kaikki kertoivat kohdanneensa fyysistä väkivaltaa, taloudellista riistoa, koskettelua tai painostusta seksiin. Yksin matkustavat naiset kokevat uhkaa miespuolisten turvapaikanhakijoiden lisäksi myös salakuljettajilta, jotka ottavat kohteekseen yksin saapuvat naiset, sillä tietävät heidän olevan haavoittuvassa asemassa. Sekä turvapaikkaprosessin että vastaanottokeskuksien sukupuolisensitiivisyyden tukemiseen ja parantamiseen on useita keinoja. Punnoson (2006) mukaan sukupuolisensitiivisyydellä tuodaan näkyväksi sukupuoleen liitettyjä arvoja ja asenteita. Se tarkoittaa kykyä tunnistaa sukupuoltenvälinen erilaisuus, erot tarpeissa sekä havainnoida naisten ja miesten erilaisuutta eri konteksteissa. (Anttonen 2007, 11.)

Turvapaikkaprosessissa tämä voi tarkoittaa esimerkiksi samaa sukupuolta olevan haastattelijan käyttämistä. On todettu, että naisten on todennäköisesti helpompaa puhua vaikeista kokemuksistaan toiselle naiselle. Naisille tulisi antaa mahdollisuus tulla haastatelluksi yksin, sillä heidän voi olla vaikeaa käsitellä menneisyyttään tai traumaattisia kokemuksiaan lastensa kuullen. Heidän perheenjäsenensä ovat voineet myös kieltää heitä puhumasta esimerkiksi perheväkivallasta, joten yksin he voivat puhua vapaammin. Sukupuolisensitiivisyys vastaanottokeskuksissa tarkoittaa muun muassa henkilökunnan tietoutta sukupuolisidonnaisista ongelmista, erityisesti yksin saapuneiden naisten huomioimisesta, naisiin kohdistuvan väkivallan ennaltaehkäisyä sekä fyysisten tilojen erityisvaatimusten, terveydenhuollon ja koulutuksen huomioimisesta. Fyysisten tilojen huomioimisella tarkoitetaan esimerkiksi naisten ja miesten erillisiä asuintiloja (poikkeuksena perheet, jotka haluavat asua yhdessä), yksityisiä peseytymistiloja, mahdollisuutta lukita huoneen ovi sekä sitä, että valaistaan keskuksen pimeät alueet ja ulkotilat. Myös liian täysi vastaanottokeskus luo riskin

(seksuaaliseen) väkivaltaan naisia kohtaan. Kaiken kaikkiaan naisten tilannetta vastaanottokeskuksissa pystytään parantamaan pienilläkin asioilla. (Bonewit 2016, 12–14.)

4 VASTAANOTTOKESKUSTOIMINTA

4.1 Turvapaikanhakijan oikeudet Suomessa

Suomessa turvapaikanhakijan vastaanottoa ja hänelle annettavia palveluja säädellään lainsäädännöllä, sillä halutaan ”turvata kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja ihmiskaupan uhrin toimeentulo ja huolenpito ihmisoikeuksia ja perusoikeuksia kunnioittaen ottaen huomioon Euroopan unionin lainsäädäntö ja Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset” (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746). Vastaanottokeskukset voivat olla valtion tai kolmannen sektorin toimijoiden omistamia ja niiden järjestämiin palveluihin kuuluu majoitus, vastaanottoraha, sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelut, tulkki- ja käännöspalvelut sekä työ- ja opintotoiminta. Ruokapalvelukeskuksissa myös ateriat kuuluvat näihin palveluihin. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, 13. §; Gothóni & Siirto 2016, 127.)

Vastaanottokeskukset sijaitsevat ympäri Suomea ja niiden lukumäärä vaihtelee hakijatilanteen mukaan. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että hakijamäärien lisääntyessä vastaanottokeskuksia perustetaan lisää ja määrien laskiessa niitä suljetaan. Vastaanottokeskuksen yhteydessä voi toimia myös säilöönottoyksikkö, johon sijoitetaan käännytettävät tai henkilöllisyydeltään epäselvät turvapaikanhakijat. Turvapaikanhakija asuu turvapaikkaprosessin ajan vastaanottokeskuksessa. Hän ei voi valita, missä keskuksessa asuu, vaan hänet sijoitetaan sinne, missä on tilaa. Hänet voidaan kuitenkin siirtää toiseen vastaanottokeskukseen tarpeen niin vaatiessa. Hakija voi asua myös vastaanottokeskuksen ulkopuolella, esimerkiksi sukulaistensa tai ystäviensä luona. Tällöin hänen asumiskustannuksiaan ei korvata. Kun hakijoita majoitetaan vastaanottokeskukseen, heidän ikänsä ja sukupuolensa huomioidaan ja perheenjäsenet pyritään majoittamaan yhdessä. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta, 16. §; Suoranta 2011, 15; Gothóni & Siirto 2016, 126–127.)

Turvapaikanhakijoille myönnetään vastaanottorahaa toimeentulon turvaamiseksi, jos hakija ei voi elättää itseään työllä tai muilla tuloilla tai varoilla. Vastaanottoraha kattaa vähäiset terveydenhuoltomenot sekä päivittäiseen toimeentuloon liittyvät menot, kuten vaate-, joukkoliikenne- ja puhelinkulut. Vastaanottorahan perusosa kuukaudessa on yksin asuvalla ja yksinhuoltajalla 312,23 euroa ja ateriapalvelukeskuksissa 91,52 euroa. Muilla kuin edellä mainituilla 18 vuotta täyttäneillä 263,78 euroa ja ateriapalvelukeskuksissa 75,36 euroa sekä perheensä kanssa asuvalla lapsella 199,18 euroa ja ateriapalvelukeskuksessa 59,21 euroa. (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 19. §; Maahanmuuttovirasto 2017.)

4.2 Joutsenon vastaanottokeskus

Tämän alaluvun 4.2 kuvaus Joutsenon vastaanottokeskuksesta perustuu Vesivalolta (2017) ja esittelymateriaalista (2017) saamiini tietoihin. Joutsenon vastaanottokeskus on perustettu huhtikuussa 1990. Vastaanottokeskuksen tehtäviin kuuluu turvapaikanhakijoiden väliaikainen majoittaminen, perusturvan antaminen sekä turvapaikanhakijoiden tukeminen turvapaikkaprosessin aikana. Joutsenon vastaanottokeskuksessa toimii avoimen puolen lisäksi ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmä ja säilöönottoyksikkö. Ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmän koordinointi ja kehittäminen Suomessa on Joutsenon vastaanottokeskuksen vastuulla. Järjestelmä tukee uhrin voimaantumista ja mahdollisuuksia irtautua rikollisuuden vaikutuspiiristä. Säilöönottoyksikön asiakkaat ovat ulkomaalaislain 121.§:n perusteella suljettuun majoitusyksikköön otettuja henkilöitä. Vastaanottokeskuksessa on 330 asiakaspaikkaa, joista 30 on tarkoitettu yksin saapuneille naisille. Säilöönottoyksikössä on 30 asiakaspaikkaa, ja sitä ollaan parhaillaan laajentamassa 70-paikkaiseksi. Joutsenon vastaanottokeskus on niin sanottu transit-keskus, eli asiakkaat siirtyvät sieltä eteenpäin turvapaikkapuhuttelun jälkeen. Sen henkilökuntaan kuuluu ohjaajia, sosiaalityöntekijöitä, terveydenhoitajia, hallintohenkilöstöä sekä siviilipalvelusmiehiä.

Suomessa on kahdenlaisia vastaanottokeskuksia. Suurin osa keskuksista on täyden vastaanottorahan keskuksia, joissa asiakkaat huolehtivat itse ruokailustaan. On myös ruokapalvelukeskuksia, joissa asiakkaat saavat matalampaa vastaanottorahaa ja tällöin vastaanottokeskus järjestää ruokailun. Joutsenon vastaanottokeskus on ruokapalvelukeskus, eli asiakkaat saavat lounaan ja päivällisen, ja päivällisen yhteydessä asiakkaille jaetaan ilta- ja aamupalatarvikkeet. Ruokailussa huomioidaan mahdolliset poikkeusjärjestelyt, esimerkiksi Ramadan-paastokuukausi.

Keskuksessa työskentelee yksi sosiaalityöntekijä, kolme sosiaalihojaaja, etuuskäsittelijä ja neljä terveydenhoitajaa. Sosiaalityöntekijän ja sosiaalihojaajan rooli keskuksessa on kertoa asiakkaille turvapaikkaprosessista, jota käsitellen luvussa 2.2. Heidän tehtävänä on myös tukea asiakasta prosessin aikana, neuvoa yksityismajoitus-, opiskelu- ja työasioissa sekä neuvoa ja avustaa vapaaehtoisen paluun järjestämisessä. Terveydenhoitaja työskentelee vastaanottokeskuksessa takaamassa turvapaikanhakijan oikeuden välttämättömään ja ensiapuluonteiseen terveydenhoitoon. Terveydenhoidon tavoitteena pidetään asiakkaiden hyvää terveyttä ja toimintakykyä. Kansanterveydellisestä näkökulmasta tavoitteena on ehkäistä ja hoitaa tartuntatauteja. Terveydenhoitajalla on avoin vastaanottoaika tunnin ajan neljänä päivänä viikossa. Sosiaalityöntekijällä ja sosiaalihojaajilla avoin vastaanottoaika on yhden tunnin kahdena päivänä viikossa. Muina aikoina terveydenhoitajille ja sosiaalityöntekijöille voi varata ajan päivystystoimistosta.

Vastaanottokeskuksessa on liikunta- ja kuntosali sekä lapsille oma leikkikenttä ja leikkihuone. Liikuntasalia käyttävät eniten miehet, mutta naisilla ja perheillä on omat vuoronsa. Varsinaisia harrastetiloja ei näiden lisäksi ole. Toimintaryhmiä pyritään järjestämään erityisesti lapsille, lapsiperheille ja haavoittuvassa asemassa oleville naisille. Eri seurat ja yhdistykset osallistuvat toiminnan järjestämiseen vastaanottokeskuksessa. Myös valtakunnalliset hankkeet ja projektit tuottavat asiakkaille vapaa-ajantoimintaa.

Vastaanottolaki velvoittaa asiakkaita osallistumaan vastaanottokeskuksen järjestämään työ- ja opintotoimintaan. Opintotoiminta on suomen kielen opiskelua, joka järjestetään neljässä ryhmässä. Jokaisessa ryhmässä on 30 aikuista. Kurssit kestävät kuukauden, ja opiskelua järjestetään viisi tuntia päivässä eli

25 tuntia viikossa. Työtoiminta on käytännössä siivoustyötä. Vastaanottokeskuksessa on 16 siivouskohdetta, ja työ tapahtuu kuukauden mittaisissa jaksoissa. Ulkopuolinen siivoaja käy siivoamassa toimisto- ja saniteettitilat.

Perheet majoitetaan tyypillisesti paritalon puolikkaaseen, jossa heillä on yksi oma huone. He jakavat samassa paritalossa asuvan toisen perheen kanssa saman keittiön ja saniteettitilat. Yksin saapuneet asiakkaat asuvat neljän hengen huoneissa, joissa asiakkailla on oma sänky, kaappi ja tuoli. Huoneessa on kaikkien asukkaiden yhteinen pöytä ja jääkaappi. Ihmiskaupan uhrin ja naiset, joilla on lapsi, voidaan majoittaa yhden hengen huoneisiin, joissa on sänky, kaappi ja oma wc.

Joutsenon vastaanottokeskus sijaitsee 20 kilometrin päässä Lappeenrannasta ja 13 kilometrin päässä Joutsenosta. Pitkien välimatkojen vuoksi vastaanottokeskus järjestää bussikuljetuksen kolme kertaa viikossa Lappeenrantaan. Aikuisilta peritään kahden euron maksu matkalipusta ja lapset pääsevät kyydissä ilmaiseksi. Kuljetus on järjestetty niin, että asiakkailla on neljä tuntia aikaa olla kaupungilla. Tämän ajan he voivat käyttää haluamallaan tavalla, esimerkiksi käymällä ruokakaupassa. Ohjaajat ja siviilipalvelusmiehet hoitavat kuljetukset asiakkaiden viranomaisasioiden hoitoon. Ohjaaja tekee edellisenä päivänä ajosuunnitelman ja ilmoittaa asiakkaille kyydin lähtöajan. Asiakkaita kuljetetaan esimerkiksi turvapaikkapuhutteluun, poliisille, sairaalaan sekä neuvolaan.

4.3 Hapke 3 -hanke

Tein Hapke 3 -hankkeen kanssa yhteistyötä. Osa haastattelujeni tuloksista tuli suoraan heidän käyttöönsä. Analyysivaiheessa kävi ilmi, että naisten vastaanottokeskuksessa kohtaamat asiat vastasivat monelta osin hankkeen toimintaperiaatteita. Yhteistyön ja tulosten samankaltaisuuksien vuoksi pidin varsin luonnollisena hankkeen esiin tuomista opinnäytetyössäni ja analyysivaiheessa tutkimustulosten peilaamista hankkeen tavoitteita vasten.

Hapke 3 on Joutsenon ja Oulun vastaanottokeskusten hanke, jonka rahoittamiseen on osallistunut Euroopan unionin turvapaikka-, maahanmuutto- ja ko-

touttamisrahasto. Hanke pyrkii kehittämään vastaanottojärjestelmää, ja vastaamaan nykyistä paremmin väkivaltaa kokeneiden yksin saapuneiden naisten-, sekä heidän lastensa erityistarpeisiin. Hankkeen aikana kehitetään nykyresursseilla toteutettavia, ennaltaehkäiseviä toimintamalleja, koulutetaan vastaanottokeskusten henkilökuntaa tunnistamaan riskitekijöitä ja rakennetaan työkaluja traumatisoituneiden naisten auttamiseen, jotta haavoittuvassa asemassa olevat turvapaikanhakijat tunnistettaisiin ja saataisiin avun piiriin. Naisten ääni on saatu kuuluviin yksilöhaastatteluiden ja fokusryhmien kautta ja he ovat päässeet vaikuttamaan toimintaan esimerkiksi ryhmätoiminnan ja turvallisuuskävelyiden kautta. Hanke syntyi lainsäädäntömuutoksesta johtuvista, ja vastaanottokeskuksissa havaituista kehitystarpeista, jotka liittyivät iän ja sukupuolen huomioimiseen majoittumisessa sekä haavoittuvassa asemassa olevien erityistarpeisiin. (Mellanen 2017.)

Lähtömaassaan tai matkansa aikana väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneiden, turvapaikkaa hakevien naisten määrä on kasvussa Suomessa. Hyväksikäyttö kohdistuu erityisesti naisiin, joten heidän kanssaan tehtävään työhön tarvitaan lisää työkaluja. Mielenterveyden tukeminen, sekä turvattomuuden tunteiden ja traumatisoitumisen käsittely tukevat myös heidän lastensa etua, ylisukupolvisuuden ja uhriutumisen ehkäisyä sekä itsenäistä suoriutumista. Ylisukupolvisuudessa sukupolvelta toiselle siirtyy Tuhkasaaren (2013, 19) mukaan tiedostettuja ja tiedostamattomia kokemuksia, jotka vaikuttavat yksilön identiteettiin ja rooleihin. Reinikaisen (2014, 15) mielestä uhriutumisessa on kyse ilmiöstä, jossa negatiivinen tapahtuma tai kokemus vaikuttaa myöhemmin ihmisen elämään ja asenteeseen. Terapiakielessä tätä voitaisiin kutsua jopa traumatisoitumiseksi. Voidaan ajatella, että uhriutumisessa on kyse siitä, miten ihminen päättää suhtautua kohtaamiinsa vaikeuksiin. Hapke 3 -hankkeen toimintojen jatkuvuuteen vaikutetaan monin keinoin, esimerkiksi hanketiedotuksella, helposti hyödynnettävillä tuloksilla sekä tuomalla materiaalit valtakunnalliseen jakeluun. Jatkuvuutta tukee myös hankkeen toteutus yhteistyössä vastaanottokeskusten toimintaa ohjaavan Maahanmuuttoviraston vastaanottoyksikön kanssa. (Mellanen 2017.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Teemahaastattelu tutkimusmenetelmänä

Haastattelut jaetaan yleensä strukturoituun, puolistrukturoituun ja avoimeen haastatteluun. Strukturoidussa haastattelussa sekä kysymys- että vastausvaihtoehdot ovat kaikille samat, puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat, mutta haastateltavat saavat itse muodostaa vastausvaihtoehdon ja avoimessa haastattelussa tilanne on hyvin keskustelunomainen, eikä kaikkien haastateltavien kanssa käydä läpi samoja teemoja. Teemahaastattelu sijaitsee näiden välimaastossa. Se muodostuu haastattelijan ja haastateltavan keskustelunomaisesta vuorovaikutustilanteesta, jossa tutkija pyrkii selvittämään tutkimuksensa aiheen kannalta olennaisia tietoja. Teemahaastattelussa aihepiirit, eli teema-alueet on etukäteen määritelty, kysymyksillä ei kuitenkaan ole tarkkaa muotoa ja järjestystä. Vaikka on tärkeää läpikäydä kaikki teemat haastateltavien kanssa, niiden käsittelyn syvyys ja järjestys vaihtelevat. Koska kyseessä on vuorovaikutustilanne, olisi hyvä etukäteen miettiä sosiaalisia rooleja sekä muita mahdollisesti vaikuttavia asioita, kuten ikäeroa, sukupuolta ja puhetapaa. Näillä kaikilla voi olla osansa tilanteen onnistumisen kannalta, sillä etukäteen ei voi tietää, kuinka haastattelijan ja haastateltavan henkilökemiat toimivat. Ennen varsinaista haastattelua, etenkin jos aihe on arka, olisi hyvä ylläpitää hetki niin sanottua esipuhetta, eli keskustella aiheen ulkopuolisista asioista. Tämä vapauttaa tilanteen ilmapiiriä. (Eskola & Vastamäki 2015, 27–32.)

Teemahaastattelu soveltuu hyvin arkaluontoisten kohderyhmien ja aiheiden tutkimiseen. Sen avulla voidaan tuoda tutkittavien ääntä kuuluviin, sillä tarkkaan määriteltyjen kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. Haastateltavien asioille antamat merkitykset ja tulkinnat ovat menetelmässä keskeisessä osassa. Sitä, miten laajasti heidän tulisi vastata teemoihin, ei ole määritelty. Teemahaastattelu muistuttaa enemmän strukturoimattomaa kuin strukturoitua haastattelua. Se ei kuitenkaan ole täysin vapaamuotoinen, kuten syvähaastattelu. Teemahaastattelu siis antaa tilaa haastateltavan omalle kerronnalle ja hänen ehdoillaan etenemiselle. (Kallinen ym. 2015, 50–51; Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Valitsin teemahaastattelun tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi, sillä tarkoitukseni oli kartoittaa tietoa yksin saapuneiden naisten elämästä vastaanottokeskuksessa. En halunnut muodostaa

haastateltaville etukäteen tarkkoja kysymyksiä, sillä mielestäni se ei olisi jättänyt riittävästi tilaa naisten omalle kerronnalle. En myöskään etukäteen tiennyt tarpeeksi heidän elämästään, jotta olisin voinut muotoilla heille relevantteja kysymyksiä. Näin pienen otoksen kanssa koin luotettavuuden paranevan, jos kaikki haastateltavat vastaavat samoihin teemoihin. Tästä syystä en valinnut menetelmäksi myöskään syvähaastattelua.

Tutkimukseni tarkoituksena on kartoittaa ja kuvata, miten yksin saapuneet naiset kokevat vastaanottokeskuksessa elämisen ja sen tarjoamat palvelut. Tavoitteena on kuvata vastaanottokeskusta elinympäristönä haastateltujen naisten näkökulmasta, lisätä tietoisuutta ilmiöstä ja tuoda naisten omaa ääntä kuuluviin. Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on lyhyesti: *kuinka yksin saapuneet naiset kokevat vastaanottokeskuksessa elämisen ja sen tarjoamat palvelut*. Tutkimustani varten haastattelin viittä yksin saapunutta, englannin kielen taitoista naista. Suoritin haastattelut, litteroinnin ja analyysin englanniksi, sillä halusin välttää kielen kääntämisen vaikutusta aineistoon. Haastattelujen pituudet vaihtelivat kahdenkymmenen minuutin ja tunnin välillä. Kaikkiaan litteroitua aineistoa tuli 23 liuskaa.

5.2 Kulttuurit haastattelutilanteessa

Maahanmuutto on synnyttänyt tarpeen tuottaa tutkimuksia monikulttuurisuuteen ja maahanmuuttajiin liittyen. Tämä voi näkyä tutkimuksenteossa esimerkiksi pyrkimyksenä ymmärtää mahdolliset kulttuurierot myös haastattelutilanteessa. Vieraita kulttuureja tai kansoja tutkittaessa täytyy pystyä ylittämään kielimuurin lisäksi myös muut tutkijan ja tutkittavien väliset, ymmärrystä vaikeuttavat erot. Tästä syystä on ajateltu, että tutkijan tulisi tehdä kentällä työtä, jotta hän ymmärtäisi tutkittaviensa elämää paremmin. Kvalitatiivinen tutkimus haastattelu pyrkii tuottamaan haastateltavan puhetta aineistoksi ja tämä onnistuu vain, mikäli tutkija ja tutkittava ymmärtävät toisiaan. On todennäköistä, että eri kulttuureissa eläneet haastattelija ja haastateltava todennäköisesti tulkitsevat ympäröiviä asioita eri tavalla. Keskinäiseen ymmärrykseen vaikuttavia tekijöitä, kuten haastateltavien kansallisuutta, kieltä ja ikää on yleensä mahdollista ennakoita. Aina tämä ei kuitenkaan onnistu, sillä kulttuurierot voivat tulla myös yllätyksenä. (Rastas 2009, 78–80.)

Tutkija ja tutkittava voivat antaa haastattelulle ja sen kysymyksille erilaisen merkityksen kulttuurieroista johtuen. Kulttuurieroilla tarkoitetaan tässä tapauksessa eroja kokemuksissa ja tavoissa ymmärtää. Jos ei voi olla varma, onko haastateltava ymmärtänyt hänelle esitettyjä kysymyksiä haastattelijan haluamalla tavalla, tai onko haastattelija ymmärtänyt haastateltavan vastauksen haastateltavan haluamalla tavalla, haastattelu ei välttämättä täytä sille asetettuja tavoitteita. Kulttuurisista eroista johtuvassa väärinkäsityksessä haastateltava saattaisi esimerkiksi suostua haastatteluun, vaikkei ymmärrä, mihin on suostunut. Tämä voi johtaa tutkimuseettiseen ongelmaan, sillä jos haastateltava ei ymmärrä tutkimuksen tarkoitusta tai tutkijan motiiveja, haastateltava saattaa kertoa haastattelussa asioita, joita ei muuten kertoisi. Mahdollisia sekaannuksia voi ehkäistä varaamalla aikaa kysymyksille ja vastauksille, kulttuurierojen käsittelemiselle ja yhteisten lähtökohtien etsimiselle. (Rastas 2009, 82–83.)

5.3 Haastattelujen toteutus

Haastattelu on monien sosiaalisten tekijöiden määrittämä tilanne, joten on oleellista pohtia myös sitä, missä haastattelut olisi tarkoituksen mukaista toteuttaa. Vaihtoehdot vaihtelevat julkisista tiloista haastateltavan kotiin ja kaikkien niiden välillä. Onnistuneen haastattelun kannalta tilanteen olisi kuitenkin hyvä olla rauhallinen ja täyden keskittymisen mahdollistava. Tilaa valitessa on hyvä pohtia haastateltavan näkökulmaa ja sitä, millaisen viestin valittu tila antaa. (Eskola & Vastamäki 2015, 32–33.) Toteutin haastattelut vastaanottokeskuksen tiloissa, rauhallisessa ja hieman sivussa olevassa erillISRakennuksessa, jossa suurin osa naisista on osallistunut Hapke 3 -hankkeen tapaamisiin. Erillinen rakennus tuki rauhallista haastatteluympäristöä ja vastaanottokeskuksen alueella pysyminen mahdollisti matalan kynnyksen haastatteluun saapumiseen. Myös ne naiset, jotka eivät olleet käyneet tilassa aiemmin, ehtivät nähdä sen etukäteen, sillä pidin kaikille haastateltavaksi kutsutuille teehetken etukäteen heille tutun, Hapke 3 -hankkeen toimintaan osallistuneen työntekijän kanssa. Teehetken aikana kerroin naisille opinnäytetyöni aiheesta ja keräsin tutkimuslupahakemukset. Painotin heille haastattelujen vapaaehtoisuutta sekä sitä, ettei hakemuksen täyttäminen sido heitä mihinkään. Heidän ei ole pakko tulla haastateltaviksi, mikäli he muuttaisivat mielensä, vaikka an-

taisivat nyt suostumuksensa. Kerroin heille samalla haastattelujen nauhoituksesta ja siitä, ettei haastatteluilla ole vaikutusta heidän turvapaikkaprosessiinsa.

Sensitiivistä aihetta tai kohderyhmää tutkittaessa tarvitaan usein apua tutkittavien valinnassa (Kallinen ym. 2015, 41). Tästä syystä pyysin apua haastateltavien valintaan samalta työntekijältä, joka järjesti kanssani edellä mainitun teehetken. Hän rajasi minulle valmiin joukon perustuen kriteereihini. Etsin haastateltavaksi englannin kielen taitoisia yksin saapuneita naisia. Tähän rajaukseen sopi seitsemän naista, joista haastattelin lopulta viittä. En saanut kaikkia haastateltua, sillä yksi naisista oli teehetken aikaan poissa vastaanottokeskuksesta ja toinen ei saapunut haastateltavaksi. Tulkin käyttäminen ei ollut haastattelujen yhteydessä mahdollista rahoituksellisista syistä johtuen. Tästä syystä pidin haastateltavien vähintään tyydyttävää englannin kielen taitoa olennaisena tekijänä.

Kaikki haastattelemi naiset olivat täysi-ikäisiä ja kahdella heistä oli lapsi. Heidän vastaanottokeskuksessa asumansa aika vaihteli muutamista viikoista hieman yli vuoteen. Haastateltavien kielitaito vaihteli, eikä englanti ollut kenenkään äidinkieli. Naisten kulttuuri- ja uskontotaustat erosivat toisistaan. Voidaan siis havaita, että pintapuolisesti haastateltavia yhdisti vain se, että kaikki olivat Suomeen yksin saapuneita naisia. Luotan haastateltavat naiset rajanneen työntekijän ammattitaitoon, joten uskon, että hänen tekemiään valintoja on ohjannut kriteereideni lisäksi objektiivisuus. Pidän itse haastateltavien määrää sopivana, sillä haastatteluissa ilmeni osittaista saturaatiota. Haastattelujen sisällöt alkoivat siis toistaa itseään. Toisaalta oikeaan haastateltavien määrään ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita, vaan muut tekijät, kuten aihe ja tutkimusmenetelmä vaikuttavat siihen. (Eskola & Vastamäki 2015, 41.)

On hyvä pohtia, miten tutkija perustelee valitsemansa teemat. Intuition perusteella muodostettu teemahaastattelurunko on joissain määrin ongelmallinen, sillä se ensinnäkin perustuu vain tutkijan vahvimpiin ennakkokäsityksiin ja jää näin vaillinaiseksi. Toisekseen tältä pohjalta on vaikea lähteä myöhemmin analyysivaiheeseen, sillä teoreettiset lähtökohdat puuttuvat. (Eskola & Vastamäki 2015, 35.) Tavoitteeni oli selvittää naisten kokemuksia vastaanottokes-

kuksessa asumisesta, joten oli luonnollista sisällyttää teemahaastattelurunkoon vastaanottokeskuksen tarjoamat palvelut. Haastatteluteemat löytyvät liitteestä (Liite 1). Haastatteleminen naisten palvelutarpeet vaihtelivat heidän erilaisista elämäntilanteistaan, esimerkiksi äitiydestä johtuen. Käyttämistäni teemoista lakiin (Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 13. §.) pohjautuivat vastaanottokeskuksen majoitukseen liittyvät asiat sekä kaikki vastaanottokeskuksen tarjoamat palvelut, joihin sisältyy työ- ja opintotoiminta, sosiaali-, terveys- ja ateriapalvelut. Laki siis velvoittaa tuottamaan nämä palvelut. Naisten vapaa-aikaan ja elämään vastaanottokeskuksessa liittyvät teemat valittiin siksi, että näin haastateltujen naisten elämästä saatiin lisää yleistä tietoa. Tämä tuo mielestäni haastatteluihin myös lisää syvyyttä, sillä näissä teemoissa naiset voivat käsitellä elämäänsä vastaanottokeskuksessa myös muutoin, kuin lakisääteisten palvelujen kautta.

5.4 Analyysi teemoittelu-menetelmällä

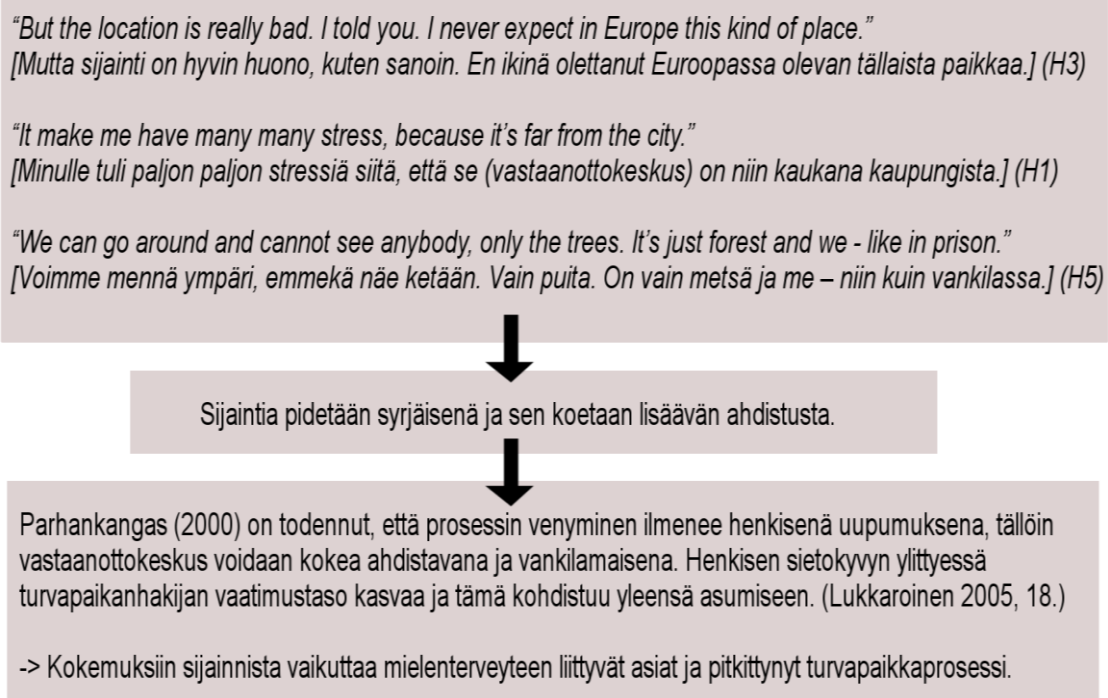
Laadullista tutkimusta voidaan pitää prosessina, jossa tutkija analysoi aineistoa vaiheittain, tekee tulkintoja ja luo näkökulmia vähitellen. Prosessimaisuutta tukee myös se, että tutkimustehtävään ja aineistonkeruuseen liittyvät päätökset ja eri elementit liittyvät toisiinsa ja muotoutuvat tutkimuksen edetessä. Vaikka laadullisen tutkimuksen tarkoitus ei ole testata etukäteen hahmotettua teoriaa, vaan käsitteellistää tutkittava ilmiö, teoria ohjaa ja tukee tutkimuksen etenemistä koko prosessin ajan, muodostaen lopulta tavoitellun käsitteellisyyden yhdessä aineistosta nousevan käytännön kanssa. Prosessimaisen kehityksen ja käsitteellistämisen lisäksi laadullisen aineiston analyysi on käytännössä aineiston lukemista uudestaan ja uudestaan, pohtimista, vertailua, tulkintaa ja kaikkeen limittyvää teoretisointia. (Rantala 2015, 110; Kiviniemi 2015, 74.)

Laadullista tutkimusta tehdään yhä enemmän myös vieraskielisenä. Tarve siihen on syntynyt monista tekijöistä, esimerkiksi pakolaisuudesta. Vieraskielisten aineistojen analyysissä kohteena olevan kulttuurin ja yhteiskunnan tuntemus on olennainen osa havaintoja ja niiden tulkintaa. Niiden avulla on mahdollista välttää tutkijan omista lähtökohdista muodostuvia näkemyksiä. Tutki-

jan käsitellessä ja havainnoidessa vieraskielistä aineistoa hänen on hyvä pohtia, miten prosessi eroaa hänen äidinkielellään olevasta aineistosta ja millaisia haasteita tällaisen aineiston analyysiin liittyy. Vaikeudet voivat johtua tunteuttomien sanojen lisäksi esimerkiksi haastateltavan käyttämistä kielikuvista. Haastattelujen jälkeen ensimmäinen vaihe on niiden puhtaaksikirjoitus eli litterointi. Sen voi tehdä monella tavalla riippuen käytettävästä analyysimenetelmästä ja halutusta tarkkuudesta. Litteroinnin jälkeen edetään teemoitteluun, eli jäsennetään aineisto teemojen mukaan. Lukumäärien sijaan teemoittelussa painotetaan sitä, mitä teemoista on sanottu. Teemat jäsentävät aineistoa itsestään, joten tästä syystä aineiston pilkkomista voidaan pitää varsin helpompaa. (Eskola & Vastamäki 2015, 23–42; Pietilä 2010, 411–420; Tuomi & Sarajarvi 2009, 93.)

Litteroin haastattelut eli purin ne tekstiksi. En kuitenkaan merkinnyt äänenpainoja tai taukoja, sillä haastatellut toteutettiin vieraalla kielellä ja halusin antaa haastateltaville aikaa pohtia vastauksiaan. Taukojen tai äänenpainojen tulkinta tässä yhteydessä olisi mielestäni voinut vääristää tuloksia. Vieraskielinen aineisto vaikutti litteroinnin lisäksi siihen, miten aloitin aineistoon tutustumisen. Lähdin ensin kartoittamaan aineistosta kohdat, jotka voisivat muodostaa vaikeuksia ymmärtää haastateltavan ajatuksia tai hänen käyttämiään ilmaisuja. Tulkintaan vaikuttavia vaikeuksia ei ilmennyt yksittäisten sanojen kääntämistä lukuun ottamatta. Olin perehtynyt etukäteen analyysin kohteena olevaan kulttuuriin. Tässä tapauksessa sillä tarkoitetaan vastaanottokeskusta ympäristönä ja turvapaikanhakuun liittyviä prosesseja. Syvensin kuitenkin tietojani näistä asioista analyysivaiheen yhteydessä.

Suoritin analyysin teemoitellen, eli pilkoin aineiston ja järjestelin sen aihepiirien mukaan. Haastattelut mukailivat teemahaastattelurunkoa, joten niiden järjesteleminen oli ongelmattonta. Käydessäni läpi teemoiteltua aineistoa, huomasin monien teemojen linkittyvän toisiinsa. Aloin selvittämään teoriaan peilaten, miksi osiot, jotka olin aluksi liittänyt johonkin toiseen yhteyteen, sopivat myös muiden teemojen alle. Järjestelin aineiston uudelleen, kun löysin teoriaa, joka selitti aineistosta esiin nousseita ilmiöitä. Näin aineisto alkoi muodostumaan varsinaisen haastattelurungon lisäksi myös aineistosta esiin nousseiden teemojen ympärille. Kuvan 1 yhteydessä näkyy esimerkki tekemästäni teemoittelusta.

Kuva 1. Teemoittelu.

Esimerkissä ilmenee, miten päädyin tutkimaan psyykkiseen hyvinvointiin liittyviä asioita sijainnin pohjalta. Haastatellut naiset kertoivat, että heistä vastaanottokeskuksen sijainti oli syrjäinen ja se vähensi heidän vapaa-ajantoiminnan mahdollisuuksiaan. Sijainnin ja toimeentulon myös koettiin lisäävän ahdistusta. Tutustuessani aiheita käsittelevään teoriaan, ilmeni, että tämänkaltaiset kokemukset voivat liittyä uupumiseen ja henkisen sietokyvyn ylittymiseen. Esimerkki tuo näkyväksi teemoittelua ja kertoo siitä, miten näennäisesti irrallisen teeman taustalla vaikuttavat monisyiset asiat.

6 TULOKSET

6.1 Vastaanottokeskuksen palvelut

Lähtökohtaisesti vastaanottokeskuksen tarjoamia palveluja pidettiin hyvin tuetuina. Haastateltavat naiset olivat varsin tyytyväisiä opinto- ja työtoimintaan, kun taas vapaa-ajantoiminta, harrastusmahdollisuudet sekä vastaanottokeskuksen sijainti keräsivät kritiikkiä. Aloitan käymällä lakisääteiset palvelut läpi. Sisältöä on tuettu suorilla lainauksilla, joita on voitu lyhentää, jos niiden asiasältö ei ole kärsinyt siitä. Lainaukset on liitetty sekä niiden alkuperäisellä kie-

lellä, että suomeksi. Suomenkielinen käännös on varsin suurpiirteinen ja joissain määrin puhetyylinen, sillä itse tutkimusprosessi on tehty alkuperäisen kielisellä aineistolla ja käännös on tehty lähinnä lukijoita ajatellen.

Vastaanottokeskuksen tarjoamaan ruokapalveluun oltiin tyytyväisiä. Haastatellut kuitenkin kertoivat, että olisivat mieluiten tehneet ruokansa itse, sillä he kertoivat kaipaavansa kotimaastaan tuttua ruokaa. Toisaalta toiveiden ja todellisuuden välillä nähtiin ristiriitoja. He ymmärsivät, että kyseinen vastaanottokeskus on tarkoitettu vain lyhytaikaiseen oleskeluun ja pitkistä välimatkoista johtuen olisi haasteellista kuljettaa ruokatarpeita kaupungista. Ruokapalvelua pidettiin hyvänä ratkaisuna erityisesti ruoanlaittotaidottomien asiakkaiden kannalta. Vastaanottokeskus tarjoaa asiakkailleen ruokaa päivittäin. Haastatelluista naisista on ongelmallista, että monet asiakkaista käyttävät tästä huolimatta koko vastaanottorahansa ruokaan.

”Cook it the way you want it... It’s not going to be any different but I cook it and I can have chili.” [Kokkaat sen niin kuin haluat... Siitä ei tule yhtään erilaista, mutta teen sen itse ja voin käyttää chiliä.] (H2)

Sosiaali- ja terveystyöpalvelut vastaanottokeskuksen sisällä koettiin hyvin saatavilla oleviksi, ja niiden laatu miellettiin hyväksi. Erityisen positiivisia kokemuksia haastateltavilla oli sosiaalipalveluista, sillä he kokivat saaneensa sen alan työntekijöiltä paljon tukea. Haastateltujen tunnereaktiot purkautuivat työntekijöiden kanssa keskustellessa ja jälkikäteen haastatellut kokivat olonsa paremmaksi kuin aiemmin. Naiset toivoivat sitä, että sosiaalipuolen työntekijöillä voisi olla avoimia aikoja yhtä usein kuin terveystyöpuolen työntekijöillä.

”If I’m not feeling well I can go just go to reception and tell them that I want to see nurse and maybe they book for me. Yeah, but if I want normally discuss something about my life I go to my social, because she’s very nice.” [Jos en voi hyvin menen vastaanottoon kertomaan, että haluan tavata hoitajan, jolloin he varaavat minulle. Joo, mutta jos haluan normaalisti puhua elämästäni, menen sosiaalilleni (sosiaalityöntekijä/sosiaaliohjaaja), koska hän on hyvin kiva.] (H5)

Opinto- ja työtoimintaan oltiin tyytyväisiä, ja etenkin opetuksen laatua pidettiin korkeana. Suomen kielen opiskelun merkitys ymmärrettiin, ja monet haastatelluista olivat motivoituneita siihen. Toisaalta epävarmuus tulevaisuudesta näkyi taustalla, sillä eräs haastateltavista totesi panostavansa enemmän kielenopiskeluun saatuaan myönteisen turvapaikkapäätöksen. Vastaanottokeskus ei tarjoa lastenhoitoa suomen kielen opiskelun ajaksi, joten äideillä ei ole mahdollisuutta käydä koulussa pienen lapsensa kanssa. Äidit pitivät tätä suurimpana epäkohtana opiskeluun liittyen.

Koulutus mahdollistaa turvapaikanhakijoille uuden kielen opiskelun ja tätä kautta osallisuuden työelämään ja yhteiskuntaan. Tyypillisesti naisten kotimaassa heidän perheensä huolehtisi lapsesta vastaavassa tilanteessa. Suomessa heiltä kuitenkin puuttuu läheisverkosto ja naisten ollessa yksinhuoltajia, heillä ei ole toista vanhempaa, johon tukeutua. Koulutus on avainsana turvapaikanhakijanaisten sekä heidän lastensa kotoutumiseen, joten äitien esiin nostamaa epäkohtaa voidaan pitää keskeisenä. Voi kuitenkin olla, etteivät yksinhuoltajat tai yksin saapuneet naiset välttämättä kykene osallistumaan suomen kielen opiskeluun tarkoitetulla tavalla. Väkivaltaa kokeneet naiset voivat vaikuttaa passiivisilta ja monilla heistä on masennusoireita, joskus jopa vakavia psyykkisiä oireita. Heidän voimavaransa voivat mennä täysin tilanteesta selviytymiseen ja väkivallasta aiheutuva pysyvä pelkotila saattaa johtaa keskittymisvaikeuksiin. Tämä voi vaikeuttaa heidän oppimistaan. Koska normaali- muotoinen opetus ei usein sovi esimerkiksi traumatisoiduille asiakkaille, voisi olla tarvetta esimerkiksi räätälöidyille ryhmille. (Kyllönen-Saarnio & Nurmi 2005, 48–49; Pittaway & Van Genderen Stort 2011, 32.)

”And going to school is also difficult. Especially as told, because I’m a single mother. You like to have time for yourself. Going to school. When my child is there I cannot go. Because if I took him to school it’s going to mess everything. I’m a single mother, it make it all harder. You cannot make me to study, you cannot make me do. The situation is really, really bad... Most of the time I blame myself for having a child now.” [Ja kouluun meneminen on vaikeaa. Erityisesti, koska kuten sanoin, olen yksinhuoltajaäiti. Haluaisit aikaa itsellesi. Mennä kouluun. Kun lapseni on täällä, en voi mennä. Koska jos veisin hänet

kouluun, se sotkisi kaiken. Olen yksinhuoltajaäiti, se tekee kaikesta vaikeampaa. En voi opiskella, en voi tehdä. Tilanne on todella, todella huono. Suurimman osan ajasta syytän itseäni siitä, että minulla on lapsi.] (H2)

6.2 Psyykkinen hyvinvointi

Aineistosta nousi vahvasti esiin kaksi teemaa, joita kaikki haastatellut käsittelivät omasta näkökulmastaan käsin. Näitä teemoja olivat asiakkaiden psyykkinen hyvinvointi sekä yksinhuoltajuuden haasteet. Maailman terveysjärjestö WHO:n määritelmän mukaan terveys ei muodostu sairauden tai vamman puutteesta, vaan fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Mielen terveys muodostaa perustan yksilön hyvinvoinnille ja vaikuttaa näin myös yhteiskuntaan. Mielen terveys on hyvinvoinnin tila, jossa yksilö ymmärtää omat kykynsä, selviytyy elämään kuuluvista haasteista ja kykenee toimimaan yhteisössään. Mielen terveys ei siis ole vain mielen terveysongelmien puutetta, vaan se on läheisessä yhteydessä yksilön fyysiseen terveyteen ja käytökseen. (Herrman ym. 2005, 2.) Raja mielen terveyden ja sairauden välillä on liukuva, ja mielen terveyden ongelmat voivat ilmetä monin eri tavoin. Ominaista on se, että ne uhkaavat yksilön hyvinvointia ja vaikuttavat yksilön tunne-elämän, käytöksen ja ajatustoiminnan alueilla. (Huttunen 2015.)

Naisten näkemyksen mukaan monet vastaanottokeskuksen asiakkaista vaikuttavat masentuneilta ja passiivisilta. Heistä nämä kaksi asiaa liittyvät ja vaikuttavat toisiinsa. He uskoivat passiivisuuden pahentavan masennuksen oireita ja masennuksen lisäävän passiivisuutta. Vastaanottokeskuksen arjen toivottiin sisältävän toimintaa, jotta passivoitumista ja sen lieveilmiöitä vältettäisiin, mutta myös siksi, ettei rutiinien keskellä ole niin paljon aikaa miettiä menneisyyttä. Myötäeläminen muiden asiakkaiden tilanteessa näkyi vahvasti. Eri tyisen paljon huolta herättivät henkilöt, joilta puuttui struktuuri arjesta. Näiden ihmisten päivä koostui ruokailuista, eikä heillä ollut muuta tekemistä kuin odottaa turvapaikkapäätöstä. Tällaisten ihmisten passivoitumista ja ahdistumista pidettiin todennäköisempänä kuin muiden. Haastateltujen mielestä toivotonmuuteen auttaisi ihmisten parempi tieto tulevasta ja heidän mahdollisuuksistaan Suomessa.

"But in my experience I see the other people, they have like depression and that. Most of them I saw, well especially more than 15% are like that. Yeah, really bad depression. I don't wanna be that." [Kokemukseni mukaan näen toisia ihmisiä, joilla on masennusta ja sellaista. Useimmat heistä joita näen, no, erityisesti enemmän kuin 15% on sellaisia. Joo, todella paha masennusta. En halua olla sellainen.] (H3)

Turvapaikanhakijoiden tyypillisin psyykkinen ongelma on masennus. Turvapaikanhakijat kertoivat kokeneensa eri mielenterveysongelmista myös muun muassa depressiota, tuskaisuutta, ahdistuneisuutta, yksinäisyyttä, pelkotiloja ja post-traumaattista stressioireyhtymää. Turvapaikanhakijat myös ilmaisivat kokeneensa enemmän mielenterveysongelmia kuin pysyvästi Suomessa asuvat maahanmuuttajat. Wattersin (2001) mukaan pakolaisten mielenterveyttä koskevissa tutkimuksissa korostuu menneiden, erityisesti lähtömaassa ja pako-
matkan aikana tapahtuneiden asioiden merkitys. (Sainola-Rodriguez & Koehn 2006, 47–55.)

Vaikka maahanmuuttoon yleisesti liittyy suurentunut riski psyykkisiin sairauksiin, erityisesti pakolaisilla ja turvapaikanhakijoilla on todettu esiintyvän keskimääräistä enemmän psyykkisiä häiriöitä. Rauhattomuus, levottomuus, masennus ja passivoituminen ovat yleisiä ongelmia turvapaikanhakijoilla. Myös turvapaikkaprosessi voi suurentaa riskitekijöitä, sillä turvapaikanhakijat elävät altuisessa epävarmuudessa uudessa asuinmaassaan. Heille ei jää aikaa tai tilaa läpikäydä kokemiaan menetyksiä, surua tai lähtömaassa koettuja kärsimyksiä, vaan heidän tulisi opetella uuden maan kulttuuria ja kieltä. Prosessin venyminen ilmenee henkisenä uupumuksena, jolloin vastaanottokeskus voidaan kokea ahdistavana ja "vankilamaisena". Tällöin turvapaikanhakijan vaatimustaso kasvaa ja tämä kohdistuu yleensä asumiseen. Masennus ja toimetttömyys edistävät turvapaikanhakijoiden passivoitumista. Tästä syystä on olennaista tarkastella, miten vastaanottokeskuksen palvelut on järjestetty, sillä elämänhallintaa voidaan ajatella laitostumisen vastakohtana. (Halla 2007, 469–471; Parhankangas 2000, Lukkaraisen 2005, 18 mukaan.)

Haastatellut todella uskoivat elävänsä joissain määrin kuin vankilassa. Sijaintia pidettiin syrjäisenä, ja sen koettiin vaikuttavan elämänlaatuun kielteisesti, sillä haastateltavat kokivat tämän olevan syy heidän rajattuihin vapaa-ajantoinnin mahdollisuuksiinsa. Lähes kaikki haastatellut uskoivat elämänlaatunsa nousevan, jos vastaanottokeskus sijaitsisi kaupungissa tai lähempänä sitä. Vain yksi haastateltavista piti sijaintia ihanteellisena, sillä hän koki sen antavan mahdollisuuden keskittyä olennaisiin asioihin, kuten suomen kielen opiskeluun. Hän kuitenkin myönsi, että joissain tilanteissa sijainti voi luoda haasteita osalle asiakkaista. Kun pyysin haastateltavia kertomaan enemmän asioista, joita he haluaisivat eri sijainnilla tehdä, olivat monet asioista, kuten kävely, sellaisia joita he pystyisivät tekemään myös vastaanottokeskuksen nykyisessä ympäristössä.

"Here? We can go around and cannot see anybody, only the trees. It's just forest and we - like in prison." [Täällä? Voimme mennä ympäri, emmekä näe ketään. Vain puuta. On vain metsä ja me – niin kuin vankilassa.] (H5)

Venynyt turvapaikkaprosessi ja psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät tekijät, joita olen kuvannut tässä luvussa, voivat vaikuttaa turvapaikanhakijan kokemuksiin vastaanottokeskuksen palveluista ja niiden laadusta. Hyvä esimerkki tästä on "vankilamainen" kokemus, joka johtui henkisestä uupumuksesta. Se johti tilan kapeutumisen myötä ahdistukseen, joka aiheutti "vankilamaisen" kokemuksen asiakkaille. Yllä oleva sitaatti on hyvä esimerkki tästä. Kokemukset elinolosuhteista ovat subjektiivisia, eikä niitä täten voi kiistää. Voi kuitenkin olla, että vaikka vastaanottokeskuksen elinolosuhteita tai sijaintia muutettaisiin, tyytyväisyys niihin ei kasvaisi samassa suhteessa. Jos todellinen problematiikka koskee taustalla olevia ongelmia, olisi nähdäkseni kyseiseen asiaan puuttuminen jopa tietyissä määrin hyödytöntä ilman todellisen ongelman työstöä.

6.3 Asuminen ja vapaa-aika

Kaikki haastattelemi naiset pitivät asuintilojaan pieninä tai melko pieninä. Syy tälle kuitenkin vaihteli. Äideillä mielipiteen taustalla oli tilan tarve. Heidän mielestään huone oli pieni lapsen kanssa asuessa ja peseytymistiloja toivottiin

samaan kerrokseen helpottamaan arkea. Jaetuissa huoneissa asuvat naiset ajattelivat ongelman olevan pohjimmiltaan eriävissä elintavoissa. Toisistaan poikkeavat hygienia- ja siisteyskäsitteet sekä toisten yleinen huomioimattomuus, esimerkiksi musiikin kuuntelu keskellä yötä, aiheuttivat ristiriitoja. Näitä asioita ei kuitenkaan uskalleta aina ottaa esiin konfliktien ja tilanteiden kärjistyksen pelossa.

"Here we meet people we never met before, never lived before. They have come from different cultures. There are some who are respectful, the other ones who are not respectful... So living in a group causes, always causes problems, because some people are not respectful, they don't... They think they have a right to do anything." [Täällä tapaamme ihmisiä, joita emme ole tavanneet ennen, tai joiden kanssa emme ole asuneet ennen. He tulevat eri kulttuureista. On toisia, jotka ovat kunnioittavia ja toisia, jotka ovat epäkunnioittavia. Joten ryhmässä eläminen aiheuttaa, aiheuttaa aina ongelmia, koska jotkut eivät kunnioita, he eivät... Heidän mielestään heillä on oikeus tehdä mitä tahansa.] (H4)

Haastatellut naiset kokivat, ettei järjestettyä vapaa-ajantoimintaa ole saatavilla tarpeeksi, eikä harrastusmahdollisuuksia juuri ole. He eivät toivoneet mahdollisuuksia itsenäiseen tekemiseen, vaan kaikki halusivat ohjattua ryhmätoimintaa. Sisältöön liittyen heillä ei ollut erityisiä toiveita. Tärkeämpänä pidettiin uusien ihmisten tapaamista, aktiivista elämäntapaa ja rutiineja, sillä niitä pidettiin onnellisen elämän kriteereinä. Naiset uskoivat elämän olevan haasteellisempää toimeentuloa, ilman päivittäisiä rutiineja. Syy tähän oli naisten kokemus siitä, että he jäävät yksin omien ajatustensa kanssa. Toiveet toiminnan määrästä vaihtelivat; osa piti muutamaa kertaa kuussa riittävänä, toiset taas toivoivat toimintaa paria kertaa viikossa. Haastatellut naiset kertoivat käyneensä Hapke 3 -hankkeen aikana tanssimassa ja kävelemässä ohjaajansa kanssa. Monet kokivat yhteiset tehetket hyväksi, sillä niissä oli mahdollista tavata kahvin tai teen äärellä muita naisia ja keskustella vapaasti. Keskustelun koettiin auttavan, sillä jälkikäteen he kokivat olonsa paremmaksi kuin ennen ryhmiä.

"Yeah, like more activity like I don't know because... You will see people that are not happy, because of too much stress... Some activity would be good so

people wouldn't have many stress. Because if I live in a here, every time you come eat, sleep, eat, go sleep.” [Joo, lisää aktiviteettejä, en tiedä, sillä... Näet ihmisiä jotka eivät ole onnellisia liiasta stressistä johtuen... Jokin aktiviteetti olisi hyvä, jottei ihmisillä olisi paljon stressiä. Koska jos elää täällä, joka kerta tulet syömään, nukut, syöt, nukut.] (H1)

Naisten toivoma ryhmätoiminta ja toiminnallisuus ovat perusteltuja, sillä niiden avulla voidaan ehkäistä passiivisuuteen vaikuttavia tekijöitä, kuten epäsäännöllistä vuorokausirytmää ja sosiaalisten tukiverkostojen puuttumista. Turvapaikanhakijoille mielekäs toiminta tukee myös heidän identiteettiään ja jaksamistaan. Vastaanottokeskuksen asiakkaat muodostavat oman, etniset rajat ylittävän vastaanottokeskuskulttuurinsa, ja he saavat läheisiltään ja ystäviltään uskoa tulevaisuuteen ja tukea vaikeiden tilanteiden kohtaamiseen. (Parhankangas 2000, Urpola 2000 & Määttä 2000, Lukkaroinen 2005, 18–21 mukaan.) Ryhmätoiminnan avulla voidaan tukea asiakkaiden sosiaalisia suhteita ja tätä kautta jaksamista vastaanottokeskuksen arjessa. Mieleinen toiminta tukisi heidän identiteettiään ja ehkäisisi passivoitumista. Pitkällä aikavälillä tämä voisi edistää myös yhteiskunnallisia etuja, sillä pitkän turvapaikkaprosessin aikana turvapaikanhakijan kuva yhteiskuntajärjestelmästä voi vääristyä ja passivoituessaan hän voi tulla riippuvaiseksi sosiaaliturvasta (Förbom 2014, 18).

”If you are taking people into your country who cannot integrate themselves, then the government has to spend again more with that person because it will be difficult to find work, and it'll be difficult for the person to even communicate.” [Jos otat maahasi ihmisiä, jotka eivät osaa integroida itseään, niin hallituksen täytyy käyttää uudestaan lisää rahaa näihin ihmisiin. Työn löytäminen tulee olemaan vaikeaa, sillä näille henkilöille on vaikeaa edes kommunikoida.] (H4)

6.4 Naisena vastaanottokeskuksessa

Naiseus, äitiys ja yksinhuoltajuuden haasteet nousivat aineistossa esille monissa eri konteksteissa. Eräs haastatteluteemani käsitteli sitä, millaista on olla yksin saapunut nainen vastaanottokeskuksessa. Haastatellut naiset siis toivat asiaa esiin paitsi pyydettyä, myös toisten teemojen sisällä, eri aiheisiin liittyneenä. Toisaalta naiset miettivät palveluja ja kokemuksiaan vertaamalla niitä

sukupuoleen tai miehen näkökulmaan. Omaa asemaa pyrittiin hahmottamaan myös muiden naisten kautta. Eräs haastateltavista esimerkiksi korosti itsenäisyytään ja riippumattomuuttaan verrattuna hänestä poikkeaviin naisiin, jotka olivat hänen näkemyksensä mukaan alisteisessa asemassa. He luokittelivat kokemuksiaan siis sukupuolen kautta, mutta myös suhteessa eri uskonto- ja kulttuuritaustaisiin naisiin. Yleisesti ottaen miesten asemaa pidettiin helpompina ja lapsettomat, yksin saapuneet naiset taas kokivat elämänsä helpommaksi vastaanottokeskuksessa verrattuna raskaana oleviin naisiin tai yksinhuoltajaäiteihin.

"I see so many women who I think is mostly Muslim women. Who are from... Not only the Muslim women. Some cultures really kind of put their women down, let me put it that way. They don't let them to express themselves. So they are always like in the shell. But my culture is not like that... So we basically behave like people in Europe, where everybody's independent and a man doesn't have a say over what you're doing or what you're not doing."
[Näen monia naisia, joiden uskon olevan pääasiassa muslimeja. Jotkut ovat kotoisin... Ei vain musliminaiset. Jotkut kulttuurit todella painavat naisensa alas, saanen sanoa sen niin. He eivät anna heidän ilmaista itseään. Joten he ovat aina kuin kuoressa. Mutta minun kulttuurini ei ole sellainen. Joten me periaatteessa käyttäydymme kuin ihmiset Euroopassa, jossa jokainen on itsenäinen ja miehellä ei ole sanavaltaa siihen mitä teet tai et tee." (H4)

Toisaalta kaikki yksin saapuneet naiset myös ohittivat kysymyksen siitä, miten vaikeaa on olla yksin saapunut nainen vastaanottokeskuksessa joko puhumalla muiden tilanteesta tai toteamalla, että on mahdollista, että yksin saapunut nainen voi kokea olonsa vaikeaksi täällä. Yksin saapuneiden naisten tuen tarve sekä vastaanottokeskuksessa kohtaamat haasteet ja riskit ovat yleisesti havaittu asia (Bonewit 2016, 14). Eniten kysymyksiä minussa herätti siis aiheen vältteleminen. Voi olla, että haastateltujen vilpitiön kokemus on se, että heidän tilanteensa ei ole erityisen haasteellinen. Toisaalta kyseessä voi olla onnellisuusmuuri. Siinä ihminen suojelee itseään kaunistelemalla itselleen todellista tilannettaan. Ikään kuin hänellä olisi kuori, joka peittää alleen todelliset tapahtumat ja tunteet. Ongelmat ohitetaan huomautuksina tai kerrotaan niistä vasta kun ne ovat ratkenneet. Naisten oman aseman muihin vertaaminen voi siis olla puolustusmekanismi, jossa he suojaavat itseään väittämällä itselleen

olevansa onnellisempia kuin he todellisuudessa ovat. (Kortteinen 1982, 19–20; Roos 1987, 214–215.)

”To single men it’s easy. Because when I see other who have kids they don’t have someone to help them. And who is pregnant they have no one to take care of them. So mine is easy.” [Sinkkumiehille se on helppoa. Koska kun näen toisia, joilla on lapsia, heillä ei ole ketään auttamassa heitä. Ja raskaana olevilla ei ole ketään huolehtimassa heistä. Joten minun on helppo.] (H3)

Äitiys ja yksinhuoltajuus luovat moninkertaisia haasteita vastaanottokeskuksessa elämiseen. Haasteet ilmenevät erityisesti arjesta selviytymisessä, toisaalta koettiin raskaaksi kantaa yksin vastuu lapsesta. Toinen haastatelluista äideistä oli huolissaan tunteidensa vaikutuksesta lapseensa ja suri sitä, että hänen lapsensa joutui kasvamaan isättömänä.

” When I see them... sometimes I feel bad. A lot of time jealous of them. I think about my child. There’s nothing like that, he have to understand that. It brings more difficulties for me, especially when I see them. They will do everything for them, while I carry the baby inside. While we are there, I’m doing all by myself. Sometimes I will feel bad. Yes.” [Kun näen heitä... Joskus minusta tuntuu pahalta. Olen usein heille kateellinen. Ajattelen lastani. Hänellä ei ole mitään sellaista, hänen täytyy ymmärtää se. Se tuo lisää vaikeuksia minulle, etenkin kun näen heitä. He tekevät kaiken heille, samalla kun minä kannan lapsen sisälle. Kun olemme siellä, teen kaiken itse. Joskus minusta tuntuu pahalta. Kyllä.] (H2)

Kun vanhempi kykenee tukemaan lastaan emotionaalisesti ja prosessoimaan eteen tulevat tilanteet, voi lapsi jatkaa turvattua kehitystä ja elämäänsä lapsena. Pakolaisvanhemmat kuitenkin elävät monimutkaisessa, useiden prosessien tilanteessa, joka heijastuu myös heidän vanhemmuuteensa. Vaikka lähtömaan uhat olisi jätetty taakse, tuo uusi asuinmaa eteen uusia tilanteita, kuten yksinhuoltajuuden, tietämättömyyden uuden maan tavoista ja vanhemmuudesta sekä pelon lasten menettämisestä uudelle kulttuurille. Jotta vanhempi pystyisi tukemaan lastaan täysipainoisesti, hänen tulisi olla sopeutumisprosessissa lapsensa edellä. Näin ei kuitenkaan aina ole, sillä lapset mukautuvat uuteen ympäristöön yleensä nopeammin. Aikuisen oma sopeutumisprosessi ja

lapsen kasvatus voivat johtaa ylikuormittavaan, traumojen rampauttavaan vanhemmuuteen, jossa vanhempi ei pysty enää toimimaan lapsensa tarpeiden mukaan. (Haavikko & Bremer 2009, 25–27.) Vanhemmuuden tukeminen vastaanottokeskuksessa on erityisen merkityksellistä tätä taustaa vasten. Etenkin yksinhuoltajan ollessa kyseessä on tärkeää, että lapsen huoltaja kykenee takaamaan hänelle vakaat, kehityksen kannalta tarpeelliset olosuhteet, sillä muussa tapauksessa lapsen kehitys voi vaarantua.

6.5 Haasteelliset kokemukset

Pohtiessani aineistoa suhteessa maahanmuuton mentaaliseen prosessiin, josta puhun luvussa 3.2, löysin tiettyjä yhtymäkohtia. Kaikki haastatellut kokivat elämän vastaanottokeskuksessa joissain määrin haasteelliseksi. He nousivat omassa haastattelussaan samantyyppistä suhtautumistapaa teemasta toiseen, eli haastattelujen pohjavire pysyi samana käsiteltävästä asiasta riippumatta. Kolmella pidempään vastaanottokeskuksessa eläneellä naisella pohjavire oli negatiivissävytteinen ja he kokivat yleisesti siellä asumisen haastavammaksi. Kyseiset naiset eivät osanneet juurikaan nimetä, mitä haluaisivat muuttaa elinoloissaan, tai mikä erityisesti parantaisi heidän asemaansa. Vaikka he olivat tyytyväisiä osaan palveluista, he toivat näkemyksensä esiin pääasiassa ongelmakeskeisesti. Tulkintani mukaan tämän ryhmän jäsenet elivät mentaalisen prosessin keskivaiheita. Heidän vastauksissaan näkyi pettymyksen tunteita, epäilyksiä ja toiveikkuuden sijaan realistinen, jopa hieman pessimistinen asenne mahdollisuuksiaan kohtaan. Tällöin kyseessä voisi kriisin (Haavikko & Bremer, 10–27) toinen vaihe, jossa omien toiveiden ja mahdollisuuksien välillä aletaan nähdä ristiriitoja. Myös tämän vaiheen tyypilliset puolustuskeinot projektio ja passiivisuus ilmenivät aineistosta. Kolmas nainen täytti näiden piirteiden lisäksi myös kriisin (mts. 10–27) korjaamisvaiheen piirteet, eli vaikka hän kertoi kokevansa vastaanottokeskuksessa elämisen haasteelliseksi, hän myös totesi uskovansa tulevaisuuteensa.

”Everything go well now and I have what I need, so... Before getting that I had many many stress in here. To live here is not too much easy.” [Kaikki on nyt hyvin ja minulla on mitä tarvitsen, joten... Ennen kuin sain sen, minulla oli paljon paljon stressiä täällä. Täällä eläminen ei ole liian helppoa.] (H1)

Kaksi naista, jotka olivat asuneet vastaanottokeskuksessa lyhyemmän ajan kuin muut, kertoivat aluksi kokeneensa siellä asumisen haastavaksi. He kuitenkin kertoivat itse muuttaneensa elinympäristöään mahdollisuuksiensa sallimissa rajoissa ja totesivat tästä syystä kokemuksensa vastaanottokeskuksessa asumisesta olevan nykyisin parempi, jopa hyvä. He suhtautuivat poikkeuksetta myönteisemmin sen tarjoamiin palveluihin ja omaan tulevaisuuteensa. He toivat voimakkaasti esiin kiitollisuutensa ja halunsa kiinnittyä arkeen. Heidän haastattelujensa pohjavireenä oli ylioptimistisuus. Edellä mainitut piirteet ovat tyypillisiä maahanmuuttokriisin (mts. 10–27) ensimmäiselle vaiheelle.

”Much has to be changed on the side of the clients. They have to accept the situation and define themselves. We just have to accept that we are here now.” [Asiakkaidenkin täytyy muuttaa paljon. Heidän täytyy hyväksyä tilanne ja määritellä itsensä. Meidän täytyy hyväksyä, että olemme täällä nyt.] (H4)

En esitellyt haastateltaville maahanmuuton mentaalista prosessia haastattelujen yhteydessä. Tästä syystä en tiedä heidän näkemystään siitä, mitä vaihetta he prosessista elävät. Tarkoitukseni ei ole tehdä lopullisia tulkintoja, vaan tuoda esiin yksi aineistoon, saamiini tuloksiin ja naisten kokemuksiin mahdollisesti vaikuttava tekijä.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää yksin saapuneiden naisten kokemuksia vastaanottokeskuksessa elämisestä. Palveluja pidettiin yleisesti hyvinä, sijainti koettiin syrjäiseksi ja mahdollisuudet vapaa-ajantoimintaan vähäiseksi. Aineistosta nousi esiin temarungon ulkopuolisina asioina haastattelemini naisten kokemukset psyykkisestä hyvinvoinnista sekä yksinhuoltajaäitien haasteet. Naiset olivat sitä mieltä, että vastaanottokeskuksen asiakkaiden keskuudessa vallitsee passiivisuus ja masennus, joka vaikuttaa muihinkin asiakkaisiin. Haastatellut uskoivat, että etenkin niillä asiakkailla, joilla ei ole struktuuria päivissään, on suurempi riski syrjäytyä ja passivoitua. Myös Alahuhtalan ja Simulan (2013, 64–65) tutkielmassa ilmenee, että vastaanottokeskuksissa esiintyy toimetttömyyttä. Heidän mukaansa vastaanottokeskuksissa nousee

esiin tekemisen puute ja aikuisille tulisi tarjota sisältöä elämään mielekkään tekemisen kautta. Tämä tukisi myös vanhemmuutta, sillä hyvinvoivilla vanhemmilla on paremmat mahdollisuudet tukea lastensa kasvua ja kehitystä. Pohjimiltaan vastaanottokeskuksessa ei ole muuta tekemistä, kuin odottaa turvapaikkapäätöstä. Toimettomuuden kokemukset voivat johtua esiin tuomieni asioiden lisäksi myös siitä, että haastatellut naiset kaipaavat päiviinsä yksinkertaisesti enemmän sisältöä.

Olen pyrkinyt tuomaan opinnäytetyössäni esiin erilaisia naisten kokemuksiin mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten maahanmuuton mentaalista prosessia, onnellisuusmuuria ja henkisen uupumisen vaikutuksia. Yksinhuoltajien kohdalla kokemuksellisuuteen voi vaikuttaa myös aikuisen oman sopeutumisprosessin ja vanhemmuuden yhteisvaikutuksen ylikuormittavuus. Tuloksissa ilmeni, että toista haastattelemani äitiä huolestutti hänen kokemustensa ja tunteidensa sekä isättömänä kasvamisen vaikutus hänen lapseensa.

Tutkimuksen tulokset mukailivat Hapke 3 -hankkeen tavoitteita. Hankkeen tavoitteena on kehittää vastaanottojärjestelmää vastaamaan nykyistä paremmin yksin saapuneiden naisten ja heidän lastensa tarpeisiin, esimerkiksi muodostamalla ennaltaehkäiseviä toimintamalleja. Yksin saapuneiden naisten mielen-terveyden tukeminen ja turvattomuuden tunteiden sekä traumatisoitumisen käsittely tukee paitsi naisten itsenäistä suoriutumista myös heidän lastensa etua ehkäisemällä ylisukupolvisuutta ja uhriutumista. Tuloksissani nousi esiin psyykkiseen hyvinvointiin ja ylisukupolvisuuteen liittyviä asiasisältöjä. Psykyk-keisestä hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä nostan esiin vastaanotto-keskuksen asiakkaiden keskuudessa vallitsevan passiivisen ja masentuneen ilmapiirin, toimettomuuden, maahanmuuton mentaalisen prosessin vaikutukset sekä ylikuormittuneen vanhemmuuden riskin. Kuvaan seuraavaksi ylisukupolvisuutta ja sen vaikutuksia lapseen ja hänen vanhempansa.

De Graaf (1998) toteaa, että lasten mielenterveysongelmat ja -häiriöt vaikuttavat liittyvän toisen tai molempien vanhempien traumaattiseen menneisyyteen. Hänen mukaansa samoja traumansiirtomekanismeja, joita on ollut holokaustista selvinneiden perheiden dynamiikassa, on nähtävissä myös maastamuu- ton tai sodan traumatisoimissa vanhemmissa. (Tuhkasaari 2013, 45-46.) Van- hemmuuteen vaikuttavat myös ennen lapsen syntymää koetut traumaattiset

kokemukset (Sirviö 2013, 13). Gothóni ja Siirto (2016, 129) ovat sitä mieltä, että tarve vanhemmuuden tukemiselle on kasvanut. Lisäksi he uskovat vastaanottokeskuksen olevan turvaton elinympäristö lapselle. Mielestäni vanhempi-lapsisuhteen tukeminen vastaanottokeskuksissa on perusteltua paitsi tutkimukseni tulosten, mutta myös teorian valossa. Tukemalla vanhempien mahdollisten traumojen ja mielenterveysongelmien käsittelyä sekä vanhemmuutta, voidaan auttaa paitsi yksilöä ja perhettä, mutta myös ehkäistä ongelmakäytöstä sekä siihen mahdollisesti liittyviä lieveilmiöitä ja näiden periytymistä. Hyvä suhde vanhemman ja lapsen välillä voisi myös osaltaan suojata lasta turvattoman ympäristön vaikutuksilta.

Ylisukupolvisuus ja psyykkiseen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ovat keskeisiä aiheita myös hankkeen tavoitteissa, sillä näihin aiheisiin liittyvä problematiikka ei lakkaa olemasta tai ratkea itsestään, kun henkilö muuttaa vastaanottokeskuksesta kuntaan. Olisikin hyvä, että tukea pystyttäisiin tarjoamaan haastaviin tilanteisiin jo varhain. Tästä syystä myös haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevien ja vastaanottokeskuksen työntekijöiden tietoisuutta työni aiheista tulisi lisätä.

Turvapaikanhakijoiden ja heidän lastensa säilyminen toimintakuntoisena koko turvapaikkaprosessin läpi on kaikkien edun mukaista. Tästä syystä jatkoehdotukseni työlleni on helppokäyttöinen, etenkin yksinhuoltaja-asiakkaille suunnattu opas, jossa käsitellään maahanmuuton mentaalisen- ja turvapaikkaprosessin mahdollisia vaikutuksia heihin ja heidän vanhemmuuteensa, miten prosessi voi kriisiytyä ja miten tunnistaa avun tarve. Myös maahanmuuton mentaalisen mallin informatiivinen toiminnallinen työpaja voisi olla hyvä jatkokehitysaie esimerkiksi leiripäivänä toteutettuna. Teoreettisessa viitekehyksessä esiin noussut käsite ”sukupuolisensitiivinen vastaanottokeskus” olisi myös mielenkiintoinen aihe; miten sitä voidaan tukea sekä vastaanottokeskuksen palveluissa, arjessa, että toimintaympäristössä?

Tutkimus vastasi tutkimustavoitteeseen, ja tuotti tietoa haavoittuvassa asemassa olevien turvapaikanhakijoiden elämästä vastaanottokeskuksessa. Tuloksien pääpaino on kuitenkin mielenterveyteen ja äitiyteen liittyvissä aiheissa. Toisaalta Kallisen ym. (2015, 51) mielestä sensitiivisiä aiheita käsittelevissä haastatteluissa tutkittavien mielipiteet voivat olla korostuneessa asemassa,

sillä tällöin tutkimuksen kohteena ovat esimerkiksi ihmisten kokemukset. Pysin tutkimukseni avulla tuomaan haastateltavien naisten ääntä kuuluviin ja tämä näkyy niin, että naiset käsittelivät juuri heille tärkeitä asioita annettujen teemojen sisällä. Selkeästi yksinhuoltajanaisen asema vastaanottokeskuksessa, keskuksen asiakkaiden keskuudessa vallitseva passiivinen ja masentava ilmapiiiri sekä psyykkiseen hyvinvointiin liittyvät tekijät, kuten uupumus ja stressi, ovat olleet haastatelluille naisille keskeisiä asioita. Mielestäni tutkimuksen mukautuminen aineistoon tukee heidän äänensä ja mielipiteidensä kuulluksi tuleamista.

Tutkimukseni rajaus ja tavoite elivät ja muotoutuivat lopulliseen muotoonsa vasta opinnäytetyöprosessin aikana. Jälkikäteen ajateltuna lähestyisin lakisäänteisiä palveluja nyt hieman eri tulokulmasta. En valitsisi teemaksi esimerkiksi sitä, millaisessa huoneessa haastatellut naiset asuvat, vaan kysyisin, mitä he kaipaaisivat elin- ja oleskelutiloiltaan, ja kuinka näihin tarpeisiin vastataan tällä hetkellä. Lisäisin haastattelurunkoon myös enemmän naisten elämää yleisesti käsitteleviä teemoja. Uskon, että tämä olisi voinut tehdä haastatteluista monimuotoisempia. Toisaalta tämä näkemys muodostui vasta prosessin loppuvaiheessa ja ajatukset siitä, miten työtä voisi kehittää kuvaavat mielestäni enemmän ajattelun kehittymistä ja aiheesta oppimista.

Kaikkiaan olen tyytyväinen tutkimukseeni, sillä aineistosta nousi esiin tärkeitä asioita. Tuloksista tärkeimpänä mainitsen yksinhuoltajaäitiyden haasteet, sillä tutkimuksen tuloksissa ja teoriassa ilmenee heidän kokemansa moninkertaiset haasteet. Yksin saapuneet naiset ovat haavoittuvassa asemassa olevia turvapaikanhakijoita ja usein kokeneet matkansa aikana tai lähtömaassa traumaattisia kokemuksia. Olisikin mielestäni tärkeää, ettei yksin saapuneita yksinhuoltajaitejä jätettäisi yksin selviämään näiden kokemusten kanssa. Teoreettisen viitekehyksen merkitys on työn kannalta keskeisessä asemassa, sillä sen avulla ilmiöitä oli mahdollista hahmottaa ja ymmärtää. Tästä syystä peilasin tuloksia teoreettiseen viitekehykseen jo tulososassa luvussa 6. Tulokseni hyödyttävät Joutsenon vastaanottokeskusta, haavoittuvassa asemassa olevien naisten kanssa työskenteleviä ja muita aiheesta kiinnostuneita.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2012, 6) mukaan tutkimuksen tulokset eivät ole eettisiä, luotettavia tai uskottavia, ellei niitä ole tuotettu hyvien tieteellisten käytäntöjen mukaan. Keskeisinä lähtökohtina tutkimuksen teolle voidaan pitää rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta. Tiedonhankinta-, tutkinta- ja arviointimenetelmien tulee olla eettisesti kestäviä ja tutkijan tulee huolehtia, että hän on hankkinut tarpeelliset luvat. Vaikka eettiset normit eivät sido tutkijaa laillisesti, tulisi ne nähdä ammatillisesti velvoittavina. Ihmistieteissä tutkimuseettisenä lähtökohtana ovat ihmisen kunnioitusta ilmentävät arvot ja eettisinä periaatteina tutkittavien itsemääräämisoikeus, vahingoittumattomuus ja yksityisyyden kunnioittaminen. (Kuula 2006, 58–60.)

Noudatin työssäni objektiivisuutta, eettisiä lähtökohtia ja hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Etukäteen annetut perustiedot tutkimuksesta ja vapaaehtoinen osallistuminen tukivat haastateltavien itsemääräämisoikeutta. Anonymiteetin suojaaminen tukee heidän vahingoittumattomuuttaan ja yksityisyyttään. Haastateltavilla oli mahdollisuus puhua valituista teemoista heidän haluamallaan tasolla, eli heitä ei pakotettu kertomaan enempää kuin he itse halusivat. Kallisen ym. (2015, 41) mukaan sensitiivistä aihetta tutkittaessa eettiset kysymykset korostuvat, tästä syystä etukäteissuunnittelulla on merkittävä rooli. Haastatteluja edeltäneitä asioita, kuten tilan valintaa ja teehetkeä, on kuvattu opinnäytetyössä, sillä näiden asioiden huomioiminen osoittaa eettistä toimintatapaa.

Luotettavuutta voi heikentää esimerkiksi haastateltavan halu antaa sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksyttäviä vastauksia. Myös kontekstisidonnaisuus vaikuttaa, eli haastateltavat voivat puhua eri tavoin haastattellessa, kuin josain toisessa tilanteessa. On hyvä huomioida myös yhteiskuntatieteellisessä keskustelussa usein esiin noussut väite siitä, ettei hyvinvointia mittaavilla kyselyillä saada aikaan realistista kuvaa vastaajien tilanteesta. Tästä herää työni tuloksien kannalta olennainen kysymys; mittaavatko kyselytutkimukset onnellisuusmuuria vai ihmisten todellisuutta? Onnellisuusmuuri vaikuttaa tutkimuksen tuloksien lisäksi myös vastaanottokeskuksen asiakkaiden elämään – voidaanko vakaviakaan ongelmia tai puutteita tuoda esiin, jos asiakkaat kärsivät hiljaa niiden kanssa tai pyrkivät ohittamaan ne? (Kallinen ym. 2015, 43; Kortteinen 1982, 19–21.) Pidän mahdollisena, että edellä mainitut asiat voivat

heikentää tuloksien luotettavuutta. Haastateltaville kerrottiin etukäteen, ettei haastatteluilla ole vaikutusta heidän turvapaikkaprosessiinsa. On kuitenkin mahdollista, etteivät he uskoneet sitä, joten yleinen miellyttämisen halu on voinut näkyä vastauksissa. Todennäköisimpänä haastatteluihin vaikuttaneena asiana pidän vieraalla kiellä tehtyä haastattelua. On mahdollista, etteivät naiset tuoneet julki kaikkia kokemuksiaan puutteellisen kielitaitonsa takia. Kaiken kaikkiaan koin haastattelutilanteet ja haastateltavat naiset vilpittömiksi, joten en usko heidän tietoisesti vääristelleen tuloksia.

LÄHTEET

Alahuhtala, I. & Simula, A. 2013. Mietteitä menneestä vai toiveita tulevasta? Turvapaikanhakijalasten kokemuksia vastaanottokeskusasumisesta. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84476/gradu06653.pdf?sequence=1> [viitattu 30.10.2017].

Amnesty International. 2016. Female refugees face physical assault, exploitation and sexual harassment on their journey through Europe. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/01/female-refugees-face-physical-assault-exploitation-and-sexual-harassment-on-their-journey-through-europe/> [viitattu 18.4.2017].

Anttonen, E. 2007. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/38293/978-952-456-066-5.pdf?sequence=1> [viitattu 5.10.2017].

Bonewit, E. 2016. Reception of female refugees and asylum seekers in the EU Case study Germany. PDF-dokumentti. Saatavilla: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536497/IPOL_STU\(2016\)536497_EN.pdf#%5B%7B%22num%22%3A25%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C68%2C770%2C0%5D](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/536497/IPOL_STU(2016)536497_EN.pdf#%5B%7B%22num%22%3A25%2C%22gen%22%3A0%7D%2C%7B%22name%22%3A%22XYZ%22%7D%2C68%2C770%2C0%5D) [viitattu 26.9.2017].

Broom, B. 2010. Sairaus täynnä merkityksiä. Kokemukset ja merkityksen fyysisen sairauden aiheuttajina. Tampere: PT-Kustannus.

Esittelymateriaali. 2017. Joutsenon vastaanottokeskus. Moniste.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2015. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 23–42.

Förbom, J. 2014. Väki, valta ja virasto. Maahanmuuttovirasto ja suomalainen turvapaikkapolitiikka. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Gothóni, R. & Siirto, U. 2016. Pakolaisuudesta kotiin. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Haavikko, A. & Bremer, L. 2009. Ulkoisesti erilaisia, sisäisesti samanlaisia. Opas mielenterveystyöhön yli kulttuurirajojen. Helsinki: SMS-tuotanto.

Halla, T. 2007. Psykkisesti sairastunut maahanmuuttaja. PDF-dokumentti. Saatavilla: <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo96297.pdf> [viitattu 26.9.2017].

Herrlin, M. 1998. Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Herrman, H., Saxena, S., Moodie, R. & Walker, L. 2005. Introduction: Promoting Mental Health as a Public Health Priority. Teoksessa Herrman, H., Saxena, S. & Moodie, R. Promoting Mental Health. Concepts, emerging evidence, practice. PDF-dokumentti. Saatavilla: http://www.who.int/mental_health/evidence/MH_Promotion_Book.pdf, 2. [viitattu 12.11.2017].

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Huttunen, M. 2015. Mielenterveyden häiriöt. Duodecim terveyskirjasto. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=lam00002 [viitattu 12.11.2017].

Jauhiainen, J. 2017. Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.utu.fi/fi/yksikot/sci/yksikot/maageo/tutkimus/julkaisut/Documents/URMI.pdf> [viitattu 18.6.2017].

Juvonen, A-M. 2012. Maahanmuuton juridiikkaa: käytännön käsikirja. Helsinki: Edita.

Kajaanin ammattikorkeakoulu. s.a. Kokemus ja käsitys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kamk.fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Kokemus-ja-kasitys> [viitattu 13.3.2017].

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global.

Kiviniemi, K. 2015. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 74.

Kortteinen, M. 1982. Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta. Keuruu: Otava.

Kotkavirta, J. 2002. Kokemuksen ehdot ja hahmot: Kritik der reinen Vernunft ja Phänomenologie des Geistes. Teoksessa Haaparanta, L. & Oesch, E. (toim.) Kokemus. Tampere: Tampere University Press, 15.

Kuosma, T. 2016. Turvapaikka ja pakolaisasema. Kansainvälisen suojelun periaatteet. Kemi: Nordbooks.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kyllönen-Saarnio, E. & Nurmi, R. 2005. Maahanmuuttajanaiset ja väkivalta. Opas sosiaali- ja terveysalan auttamistyöhön. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114268/Opp_0515_Mamunaiset.pdf?sequence=1 [viitattu 30.10.2017].

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 17.6.2011/746

Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 40–41.

Lukkaroinen, R. 2005. ”Muutos on pysyvä olotila”. Turvapaikanhakijoiden vastaanottona järjestettävät palvelut ja niiden järjestämisestä aiheutuvat kustannukset. PDF-dokumentti. Saatavilla: <http://www.temaasyl.se/Documents/Of-fentliga%20dokument%20%C3%B6vriga%20EU/Mutos%20on%20pysyv%C3%A4%20olotila.pdf> [viitattu 26.9.2017].

Maahanmuuttovirasto. s.a. a. Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän valvontaohjelma. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.migri.fi/download/67180_vastaanottojarjestelman_valvontaohjelma.pdf?c6cd0162c35bd488 [viitattu 21.11.2017].

Maahanmuuttovirasto. 2016b. Vastaanottokeskusten asiakaspalautteen yhteenveto 2016. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.migri.fi/download/70345_Vastaanottokeskusten_asiakaspalautteen_yhteen_veto_2016.pdf?5a0e47f6db5bd488 [viitattu 29.3.2017].

Maahanmuuttovirasto. 2017. Vastaanottoraha. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanottoraha [viitattu 5.10.2017].

Martikainen, T. & Tiilikainen, M. (toim.) 2008. Maahanmuuttajanaiset: Kotoutuminen, perhe ja työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/3a5f984fb251a7d052726144427f9489/1509010618/application/pdf/386433/Maahanmuuttajanaiset_e.pdf [viitattu 26.10.2017].

Mellanen, I. 2017. Projektipäällikkö. Sähköpostiviesti 26.5.2017. Hapke 3 -hanke.

Mielenterveystalo. s.a. Miltä maahanmuutto tuntuu? WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/aikuiset/itsehoito-ja-oppaat/oppaat/maahanmuuttajat/Pages/milta_maahanmuutto_tuntuu.aspx [viitattu 21.11.2017].

Miettinen, A. s.a. Maahanmuuttajat. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/ [viitattu 3.7.2017].

Oinas, E. 2004. Haastattelu: kokemuksia, kohtaamisia, kerrontaa. Teoksessa Liljeström, M. (toim.). Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta. Tampere: Vastapaino, 210, 223.

Pietilä, I. 2010. Vieraskielisten haastattelujen analyysi ja raportointi. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 411–420.

Pittaway, E. & Van Genderen Stort, A. 2011. Protectors, Providers, Survivors. A Dialogue with Refugee Women In Finland. PDF-dokumentti. Saatavilla: <http://www.unhcr.org/4ec3d7606.pdf> [viitattu 26.9.2017].

Puhakainen-Mattila, R. 2012. Friidu. Tyttöjen ja naisten ihmisoikeudet. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.ykliitto.fi/sites/ykliitto.fi/files/friidu.pdf> [viitattu 27.3.2017].

Rastas, A. 2009. Kulttuurit ja erot haastattelutilanteessa. Teoksessa Ruusu-vuori, J. & Tiittula, L. (toim.) Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. 2.painos. Tampere: Vastapaino, 78–85.

Rantala, I. 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Aal-tola, J. & Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloitte-levälle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 110.

Roos, J. 1987. Suomalainen elämä – tutkimus tavallisten suomalaisten elämä-kerroista. 2. painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Reinikainen, P. 2014. Elämässä eteenpäin. Irti uhriutumisesta. Helsinki: Kirja-paja.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. pai-nos. Helsinki: Tammi.

Sainola-Rodriguez, K. & Koehn, P. 2006. Turvapaikanhakijoiden ja pysyvästi Suomessa asuvien maahanmuuttajien mielenterveyteen liittyvien tarpeiden tunnistaminen. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti* 43, sivut 47–55. Saata-villa: <https://journal.fi/sla/article/view/2360> [viitattu 12.11.2017].

Saresma, T. 2010. Kokemuksen houkutus. Teoksessa Saresma, T., Rossi, L-M. & Juvonen, T. Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino. 59–62.

Sirviö, S. 2013. Ylisukupolvinen trauma. Vanhempien traumaattisten koke-musten yhteydet lasten hyvinvointiin ja yhteyttä välittävät tekijät. PDF-doku-mentti. Saatavissa: [https://tampub.uta.fi/bitstream/han-dle/10024/84775/gradu06874.pdf?sequence](https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84775/gradu06874.pdf?sequence) [viitattu 26.10.2017].

Sisäministeriö. 2015. Kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotto toiminnan hallinnoiminen. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneu-vosto.fi/bitstream/handle/10024/78914/Kansainv%c3%a4list%c3%a4%20suo-jelua%20hakevien.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 21.11.2017].

Suoranta, J. 2011. Vastaanotto keskus. Helsinki: Into Kustannus Oy.

Suomen Tietotoimisto. s.a. Maahanmuutto, pakolaisuus, siirtolaisuus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://stt.fi/tyylikirja/sanastot/juridisia-termeja/maa-hanmuutto-pakolaisuus-siirtolaisuus/> [viitattu 21.11.2017].

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2017. Käsitteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/tyokalu/kasitteet> [viitattu 3.7.2017].

Tuhkasaari, P. 2013. Ylisukupolvisuus: Integraatioprosessi psykoanalyttisessä psykoterapiassa. Helsinki: Therapie-säätiö.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf [viitattu 2.10.2017].

Ulkomaalaislaki 30.4.2004/301

Vesivalo, O. 2017. Vastaava ohjaaja. Haastattelu. 31.5.2017. Joutsenon vastaanottokeskus.

Teemahaastattelurunko:

Kysymykset ovat pikemmin suuntaa-antavia ja lähinnä keino avata teemaa.

- Life in reception centre
 - How do you experience?
 - What would you change?
- Food service
 - Does it answer to your needs?
 - How do you experience it?
 - What would you change?
- Social service + healthcare inside the centre
 - What social/healthcare service do you use?
 - What do you think of it/them?
 - What would you change?
- Free time
 - What do you do? /would like to do?
 - What you'd like to have?
- Study and work action
 - Which are you in?
 - How would you change it?
- Living conditions
 - Describe the room you live in?
 - Does it answer to your needs?
 - Would you change something?
- Location
 - What do you think?
 - Does it effect?
- Other things you'd like to talk about?
- How long have you been here?
- Woman on your own
 - How do you find living at this centre as a woman travelling on your own?
- Hapke 3
 - Which group activity you participated?
 - Opinion?